

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

magisterské kombinované studium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ing. Ladislava Smítková Janků

Reforma terciárního sektoru vzdělávání

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Jaroslav Kot'a

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined (Part time) Studies
2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Ing. Ladislava Smítková Janků

The Reform of the Tertiary Education Sector

Prague 2012

**The Master Thesis Work Supervisor:
Doc. PhDr. Jaroslav Kot'a**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 13.3.2012

Ing. Ladislava Smítková Janků

Poděkování

Autorka bakalářské práce by v první řadě ráda poděkovala vedoucímu práce, doc. PhDr. Jaroslavu Koťovi za vedení, cenné rady a za připomínky, které jí v průběhu tvorby diplomové práce poskytoval. Dále by autorka ráda poděkovala svému manželovi Ing. Jiřímu Smítkovi, který jí byl při psaní práce duševní oporou.

Anotace

Diplomová práce se zabývá vybranými problémy reformy terciárního sektoru vzdělávání a reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice. Orientace výzkumu a vývoje na veřejných vysokých školách na potřeby průmyslu s sebou přináší řadu otázek. Mezi tyto otázky patří pátrání pro společenských a ekonomických příčinách reformy, po možném vlivu reformy na akademické svobody i otázky týkající se zkušeností se zaváděním obdobných opatření v zahraničí.

Klíčové pojmy

transfer technologií, orientace výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu, reforma terciárního sektoru vzdělávání, Bílá kniha terciárního vzdělávání, Bayh-Dole ACT, komercializace výsledků výzkumu a vývoje

Annotation

This thesis is focused on the selected problems of the tertiary education sector reform. Particular attention is also given to the reform on research and development system in Czech Republic. University-Industry Collaboration brings many interesting questions into place. We are interested in the social and economic context, the causes and the relations of the reform. Also the influence on Academic Freedoms is discussed. We are also interested in the experience on the deployment of the similar reforms in other countries.

Keywords

technology transfer, university & industry collaboration, the reform of the tertiary education sector, White Paper on Tertiary Education in Czech Republic, Bayh-Dole Act, research commercialization

OBSAH

ÚVOD

.....	8
1. VYMEZENÍ PROBLÉMU, VOLBA METODY	9
.....	9
1.1 Zpřesnění cíle výzkumu.....	9
1.2 Formulace otázek.....	11
2. AKADEMICKÉ SVOBODY, PROMĚNY OBSAHU POJMU VZDĚLÁNÍ V ČASE	12
.....	12
2.1 Evropské univerzity a Humboldtův koncept "Lehrfreiheit un Lernfreiheit"	12
2.2 Akademické svobody.....	12
2.3 Proměny obsahu pojmu vzdělání v čase, paradoxy vzdělanostní společnosti	15
3. VÝVOJ ČESKÉHO VEŘEJNÉHO VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1989	22
.....	22
3.1 Vývoj legislativy upravující působení vysokých škol v České republice po roce 1989.....	22
3.2 Faktory ovlivňující vysoké školství v ČR.....	26
4. FINANCOVÁNÍ VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL A ORGÁNY REPREZENTACE VYSOKÝCH ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE	32
.....	32
4.1 Financování a hospodaření vysokých škol v České republice.....	32
4.2 Orgány reprezentace vysokých škol.....	34
5. VÝZKUM a VÝVOJ V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989	36
.....	36
5.1 Vývoj státní politiky výzkumu a vývoje v České republice v období od roku 1989 po současnost.....	36
5.2 Rada pro výzkum, vývoj a inovace.....	40
5.3 Vysoké školy a koordinace výzkumu, vývoje a inovací.....	41
6. REFORMA TERCIÁLNÍHO SEKTORU VZDĚLÁVÁNÍ	43
.....	43
6.1 Historie reformy.....	43
7. OD ZÁKLADNÍHO VÝZKUMU K INOVACÍM: O ORIENTACI UNIVERZITNÍHO VÝZKUMU A VÝVOJE NA POTŘEBY PRŮMYSLU	48
.....	48
7.1 Zpět k počátkům: orientace univerzitního výzkumu na potřeby průmyslu v U.S.A., Bayh Dole Act a Stevenson-Wydler Technology Innovation Act	48
7.2 Zpět k počátkům: orientace univerzitního výzkumu na potřeby průmyslu ve Velké Británii, Austrálii a dalších zemích	52
7.3 Vztah akademických pracovníků k reformě prosazující úzkou transfer výsledků výzkumu a vývoje z univerzit do	53

7.4 Orientace univerzitního výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu v kontextu strategie rozvoje Evropské unie	56
8. OTEVŘENÉ PROBLÉMY VE SFÉŘE SPOLUPRÁCE UNIVERZIT S PRŮMYSEM V ČESKÉ REPUBLICĚ	60
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71

ÚVOD

V postmoderní společnosti získává pojem vzdělání jiný obsah než tomu bylo dříve. Dochází též k proměně výzkumu a vědy obecně a mění se požadavky na vědce a výzkumníky v tom smyslu, že vzrůstá důraz kladený na specializaci vědců a klesá význam celkového, komplexního vzdělání jako předpokladu pro práci ve výzkumu.

V současné době probíhá transformace sektoru terciárního vzdělávání v České republice, která navazuje na obdobné procesy v Evropské unii. Tato transformace bude mít výrazný vliv na společnost a její dopad bude pravděpodobně nereverzibilní.

Jedním z témat transformace je orientace výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu. V souvislosti s tímto tématem se objevuje řada otázek. Jelikož je vlastní reforma prováděna bez vysvětlení příčin, jistě by bylo zajímavé poznat, co bezprostředně vedlo ke vzniku současných reforem. Těžko může reforma prováděná bez objasnění příčiny obstát v kritickém hodnocení. Proto je znalost příčin a souvislostí důležitá.

Podobně by bylo zajímavé znát zkušenosti s prováděním obdobné reformy v zahraničí. Jak probíhaly? Jaký měly dopad? Jakým způsobem byly a jsou přijímány akademickou obcí?

V neposlední řadě by bylo zajímavé prozkoumat návrh té části reformy, která souvisí s orientací univerzitního výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu a s problematikou financování univerzit formou spolupráce s průmyslem v České republice, a zamyslet se nad jejími důsledky. Jsou v předložené reformě identifikovány, případně řešeny, všechny problémy, kterým by přijetí této reformy dalo vzniknout?

1. VYMEZENÍ PROBLÉMU, VOLBA METODY

1.1 Zpřesnění cíle výzkumu

Původní záměr práce uvedený v zadání byl stanoven pouze rámcově a zahrnoval tyto dílčí cíle: rozbor probíhající transformace sektoru terciárního vzdělávání a podpory výzkumu a vývoje v České republice, hodnocení cílů transformace, alternativní pohled na důsledky transformace a hledání možných společensko-politických a ekonomických příčin transformace.

Prvním krokem po zahájení práce bylo vypracování studie realizovatelnosti záměru výzkumu. V první fázi této studie realizovatelnosti záměru výzkumu byl ve formě bodového seznamu vypracován návrh tématických okruhů, kterých se reforma dotýká a které by měly být podrobeny kriticko-teoretickému rozboru. Tyto okruhy zahrnovaly např. "orientaci výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu", "školné", "systém udělování akreditací", "samospráva veřejných vysokých škol", "vzdělávání a kvalita vzdělávání", "žebříčky univerzit - externí hodnocení univerzit" nebo "hodnocení výsledků výzkumu a vývoje".

V druhé fázi byl proveden orientační výzkum dostupné odborné literatury, zákonů, směrnic, vyhlášek a nařízení, koncepčních dokumentů, výročních zpráv a případně i jiných textových zdrojů vztahujícím se k jednotlivým tématům. Na základě zjištěného objemu dostupných textových zdrojů byla posouzena realizovatelnost záměru výzkumu; po předběžném průzkumu bylo zřejmé, že řádné zpracování každého tématického okruhu by odpovídalo rozsahem samostatné diplomové či dizertační práci.

Ocitla jsem se tedy před volbou, zda pojmout reformu jako celek a zpracovat jednotlivé okruhy povrchně, nebo zda si vybrat jeden tématický okruh a ten zpracovat do hloubky. Vzhledem k charakteru tématu a vzhledem k existenci řady stručných dokumentů vyjadřujících se k reformě jako k celku se mi z hlediska vědecké přínosnosti jevílo jako nejvhodnější zvolit si variantu jednoho tématu rozpracovaného do hloubky s ohledem na cíle stanovené v zadání práce. Volba padla na tématický okruh "Orientace výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu".

Ve třetí fázi realizovatelnosti záměru výzkumu jsem se zaměřila na výběr vhodné metody. Jako vhodná byla navržena kombinace těchto metod: a) obsahová analýza dokumentů, b) kriticko-teoretický rozbor a syntéza. Oba přístupy jsou z

hlediska sociologického výzkumu akceptovatelné jako metody poskytující validní výsledky, pokud je výběr zdrojů informací přiměřený. Ve čtvrté fázi byl pak stanoven seznam informací, které je třeba získat k vypracování obsahové analýzy, která by byla relevantní.

Ve páté fázi studie proveditelnosti jsem se zabývala studiem dostupnosti zdrojů; cílem této fáze bylo zjistit dostupnost zdrojů nutných k získání potřebných informací. Z veřejně dostupných dokumentů, vysokých škol se jednalo o statuty, výroční zprávy o činnosti a výroční zprávy o hospodaření, usnesení. Dále se jedná o vyhlášky, nařízení a další dokumenty vydané nebo zveřejněné Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), dokumenty zveřejňované Radou vysokých škol (RVŠ) a Konferencí rektorů (KR), z legislativy pak zákony a nařízení vlády České republiky a dokumenty a směrnice EU. Další dokumenty potřebné pro vypracování výzkumné studie jsou články z odborné literatury; do této skupiny patří kromě knih především články publikované v odborných časopisech zaměřených na problematiku politiky výzkumu a vývoje a politiky organizace moderních univerzit. Odborných článků, které se dotýkají tématiky problematiky reforem veřejného vysokého školství v ČR, je poskrovnu; tématicky jsou pak tyto odborné články věnovány především problematice platby školného a problematice rovného přístupu ke vzdělání. Do této kategorie patří např. práce P. Matějů¹ a jeho kolegů o determinaci sociálním prostředím, ve které tvrdí, že jedním z nejvýznamnějších zdrojů reprodukce vzdělanostních nerovností v ČR je velmi silná determinace vzdělanostních aspirací sociálním původem změnách v determinaci; studie problematiky² determinace růstu nerovností, a dále pak práce věnovaná změnám v determinaci vzdělanostních aspirací mezi roky 1989-2003³. Dále sem patří práce T. Katrňáka⁴ a jeho kolegů zabývajících se vzdělanostní fluiditou a hledáním faktorů, které jí ve vývoji společnosti v ČR ovlivnily. Širší záběr pak má

---

¹ MATĚJŮ - P., SMITH, M.L. - SOUKUP, P. - BASL, J. Determination of College Expectations in OECD countries: The Role of Individual and Structural Factors. Sociologický časopis. *Czech Sociological Review* 43 (6): 1121–1148. 2007.

² MATĚJŮ, P. - ŘEHÁKOVÁ, B. - SIMONOVÁ, N. *Strukturální determinace růstu nerovností: Strukturální reformy a dostupnost vysokoškolského vzdělání v České republice*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-7330-022-2

³ MATĚJŮ, P. - SMITH, M.L. - SOUKUP, P. - BASL, J. Rozdílné mechanismy – stejné nerovnosti. Změny v determinaci vzdělanostních aspirací mezi roky 1989 a 2003. Sociologický časopis 2008/2. *Czech Sociological Review* 2008/2: 371-399. 2008

⁴ KATRŇÁK, T. - SIMONOVÁ, L. Intergenerační vzdělanostní fluidita a její vývoj v České republice v letech 1990 až 2009. Sociologický časopis 2011/2. *Czech Sociological Review* 2011/2: 207:242.

práce J. Kellera⁵ zaobírající se vývojem vzdělávání a uplatněním absolventů VŠ na trhu práce.

V případě problematiky orientace výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu jsme pak vycházela převážně ze zahraničních zdrojů; v zahraničí je debata o vhodnosti, přínosech či nedostatcích reforem a jejich dopadech na společnost. Velmi aktuálním tématem v České republice se stala debata i písemná argumentace ohledně reforem ve veřejném prostoru mimo impaktované časopisy, často ve formě prohlášení, novinových článků, rozhovorů či publikací úvah členy akademické obce na internetu. Vzhledem k tomuto faktu jsem tedy mezi zdroje zařadila i tyto "neodborné" zdroje.

Shrnu-li tedy výše uvedené, byla provedena studie realizovatelnosti záměru výzkumu a na základě této studie bylo zpřesněno téma výzkumu, zvolena výzkumná metoda a ověřena dostupnost materiálů potřebných pro realizaci výzkumu.

1.2 Formulace otázek

1. Kde hledat příčiny a počátek současných reforem zavádějících orientaci univerzitního výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu a financování univerzit z průmyslu v České republice?

2. Jaký dopad měly reformy zavádějící orientaci univerzitního výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu a financování univerzit z průmyslu přijaty v jiných zemích? Jakým způsobem byly a jsou přijímány akademickou obcí?

3. Jaké problémy související s orientací univerzitního výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu a financování univerzit z průmyslu v České republice nejsou v předložených reformách identifikovány, případně řešeny, ačkoliv by přijetí těchto reforem tyto problémy způsobilo?

---

⁵ KELLER, J. - TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-78-6.

2. AKADEMICKÉ SVOBODY, PROMĚNY OBSAHU POJMU VZDĚLÁNÍ V ČASE

2.1 Evropské univerzity a Humboldtův koncept "Lehrfreiheit un Lernfreiheit"

Historie evropských univerzit je úzce spjata s jejich autonomií (samosprávou, nezávislostí) a se svobodou bádání. Spolu s rozvíjející se demokracií v 19. století docházelo postupně k obnovování autonomie evropských univerzit, k oslabování a potlačování vlivu církve a k posilování ochrany nezávislého bádání na existujících i nově zakládaných univerzitách. V 19. století tak byly položeny základy moderního pojetí akademických svobod; položení těchto základů je spojováno s konceptem svobody výuky a svobody učení - tzv. "*Lehrfreiheit un Lernfreiheit*" - německého filosofa Wilhelma von Humboldta, které tento uvedl v institucionální praxi při budování univerzity v Berlíně. Jádrem Humboldtova modelu je jednota výuky a výzkumu ("*Einheit von Lehre un Forschung*").

2.2 Akademické svobody

Výraz akademické svobody je souhrnným označením pro práva a povinnosti⁶ akademických pracovníků.

V současné době se vymezení akademických svobod v Evropě opírá o dokument Magna Charta Universitatum⁷. Magna Charta Universitatum byla podepsána rektory evropských univerzit v září 1988 v Boloni. Magna Charta Universitatum definuje úlohu univerzity v moderním světě a zdůrazňuje její klíčové postavení v oblasti vzdělávání, citují: "*...úkol univerzit vzdělávat mladší generace zahrnuje v sobě v dnešním světě i službu společnosti jako celku...*" Akademické svobody deklarované v této chartě zahrnují svobodu projevu, svobodu bádání, učení, otevřenost kritickým názorům a stanoviskům. Důraz je kladen na Humboldtovský model jednoty výuky a bádání: "*Výuka a bádání musí jít na univerzitách ruku v ruce, nemá-li univerzitní výuka pokulhávat za měnícími se potřebami, za požadavky společnosti a za pokrokem v*

⁶ srovnej např. BARNETT, R. (1988) 'Limits to Academic Freedom: Imposed-Upon or Self-Imposed?' in M. Tight (ed.) *Academic Freedom and Responsibility*, Buckingham: SRHE/OU Press, pp. 88-103.

⁷ *Magna Charta Universitatum* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.magna-charta.org/library/userfiles/file/mc_czech.pdf

poznacích vědy." Magna Charta Universitatum pak jako nedílnou součást akademických svobod uvádí i samosprávu akademické obce studentů a učitelů.

Otázkou samozřejmě zůstává, jakou formou a do jaké míry jsou akademické svobody na obou úrovních, tj. na úrovni institucionální (autonomie, politická a ekonomická nezávislost) i na úrovni osobní (akademické svobody jednotlivců) naplňovány v praxi. T. Karran⁸ provedl srovnávací analýzu ochrany akademických práv v zemích EU; analýzu uzavírá shrnutím nutnosti legislativního ukotvení akademických svobod a nutností existence "tenure" (finančního zabezpečení akademických pracovníků bez ohledu na jejich názory, obdoba trvalého pracovního poměru).

V článku mimo jiné cituje práce několika výzkumníků zaměřené na porušování akademických svobod ve Velké Británii a v Austrálii. Karran cituje článek, který napsal Tierney⁹, ve kterém je popsán případ, kdy emeritní profesor kritizující navrženou politiku směřování univerzity obdržel od proděkana dopis s výpovědí; jako udání důvodu výpovědi pak byla uvedena nezdvořilost.

White¹⁰ ve svém článku zdůvodňuje význam akademických svobod a uvádí případové studie, kdy management univerzity tvořený lidmi, kteří nebyli otevření neortodoxním náhledům a myšlenkám, opakovaně porušoval akademické svobody.

Karran¹¹ cituje řadu podobných příkladů; vše uzavírá shrnutím, že se jeví jako velmi pravděpodobné, že se akademické svobody do značné míry odvíjejí od osoby rektora univerzity a jeho přístupu k akademickým svobodám. Karran poukazuje na to, že akademické svobody byly mnohem více ctěny tam, kde byl rektor vybrán ze členů fakulty. Naopak tam, kde byl rektor dosazen na univerzitu zvenčí, zejména tehdy, když byl vybrán externí pracovní agenturou, vykazoval tendence potírat akademické svobody. Tato tendence k potírání akademických svobod byla silnější vůči těm zaměstnancům fakulty, na které se nevztahovala "tenure".

---

⁸ KARRAN, T.: Academic Freedom in Europe: A preliminary comparative analysis. *Higher Education Policy* Vol.20, No.3, p.289-313. 2007

⁹ TIERNEY, J. The Price of Freedom, in *Academic Freedom and Responsibility* (ed) Tight, M. SRHE/OU Press 1988:104-113.

¹⁰ WHITE, L. Academic Tenure: It's Historical and Legal Meaning In The United States And Its Relationship To The Compensation of Medical School Faculty Members, *Saint Louis University Law Journal* 44:51-80. 2000

¹¹ KARRAN, T. Academic Freedom in Europe: A preliminary comparative analysis. *Higher Education Policy* Vol.20, No.3, p.289-313. 2007

Pod vlivem politických událostí a v kontextu reforem vysokého školství v jednotlivých Evropských zemích poukazují někteří vědci, např. Jasper¹² nebo Felt¹³, na přílišnou obecnost se objevuje potřeba definovat akademické svobody přesněji a toto pojetí akademických svobod pak ukotvit do legislativy Evropské unie tak, aby nemohlo dojít k tomu, že by v některých zemích Evropské unie nebyly akademické svobody zcela uznávány¹⁴. Karran¹⁵ v článku "Academic Freedom in Europe: Time for a Magna Charta?" prezentoval svůj návrh detailnějšího znění akademických svobod.

Další práce z oblasti poukazují na skutečnost, že absence "tenure" pro některé typy akademických pracovníků (např. pro výzkumné pracovníky) odrazuje řadu lidí od výběru tohoto zaměstnání. Aarrevaara¹⁶ popisuje situaci ve Finsku, kde práce výzkumného pracovníka na univerzitě není atraktivní, protože se jedná v majoritě případů o pracovní poměr na dobu určitou. Obdobná situace je i ve většině ostatních zemí Evropské unie i v České republice. Aarrevaara dále uvádí, že ve Finsku je tato skutečnost vnímána jako natolik závažná, že se projednává návrh, který by umožnil zajistit akademické právo "tenure" i pro začínající výzkumné pracovníky, aby byla lépe zajištěna predikovatelnost kariérního postupu.

Jak uvádí Hofstadter¹⁷, v U.S.A. nejsou akademické svobody přímo ukotveny v ústavě, neboť jsou odvozovány od práva na svobodu projevu (Freedom of speech, Freedom of Expression) chráněného v 1. dodatku Ústavy¹⁸ a dalšími federálními zákony.

---

¹² JASPER, S. Britain's Education Reform Act: A Lesson in Academic Freedom and Tenure, *Journal of College and University Law* 16(3): 449-496, 1990

¹³ FELT, U. University Autonomy In Europe: Changing Paradigms In Higher Education Policy (Proceedings of the *Seminar of the Magna Charta Observatory*), Bologna: Bononia University Press, 2002

¹⁴ Zvýšený zájem o přesnou definici akademických svobod lze vyzorovat u akademických pracovníků z Velké Británie, což je pravděpodobně způsobeno prudkými zásahy do sféry terciárního vzdělávání vládou v posledních 20. letech.

¹⁵ KARRAN, T. Academic Freedom in Europe: Time for a Magna Charta? *Higher Education Policy* (2009) Vol. 22, will be available online at: <http://www.palgrave-journals.com/hep/index.html>

¹⁶ AARREVAARA, T. Academic Freedom in a Changing Academic. *World European Review*, Vol. 18, Supplement no. 1, S55-S69, 2010

¹⁷ HOFSTADTER, R. *Academic Freedom in the Age of the College*, Columbia University Press, 1955 [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://books.google.cz/booksid=jesexv2GWYC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

¹⁸ First Amendment to the United States Constitution

Studium existence či potlačování akademických svobod v Asii a v Africe je mimo rámec této práce; případné informace lze získat z pozorování prováděných organizací Human Rights Watch, která výsledky pozorování posléze publikuje ve formě zpráv¹⁹.

2.3 Proměny obsahu pojmu vzdělání v čase, paradoxy vzdělanostní společnosti

V 18. a 19. století bylo vzdělání dostupné pouze úzké skupině lidí. Vzdělání pak nebylo chápáno pouze jako získávání kvalifikace, ale jako celkové formování osobnosti.

Liessman²⁰ pak toto komplexní vzdělání ve formě "Bildung popisuje takto: *"Vzdělání vycházející z antického ideálu a humanistického pojetí bylo v první řadě myšlené jako program sebevzdělávání člověka, formování a rozvíjení těla, ducha a duše, talentů a nadání, které mělo jednotlivce vést k rozvoji individuality a sebevědomé účasti na životě obce a její kultury. Zároveň se vzdělání pokládalo za jedinou možnost která může člověka přivést z barbarství do civilizace, z nesvéprávnosti k autonomii. Měřítkem a výrazem vzdělání byla analýza paradigmatických obsahů nepodléhajících ani principu náhody, ani aktuální upotřebitelnosti. Význam klasických jazyků, literárního kánonu, poznání filozofických, estetických, kulturních a náboženských tradic byl součástí konceptu "ducha", jak ho exemplárně definoval Wilhelm Friedrich Hegel ve své filozofii. Umění, náboženství a věda se u něj jeví jako zhmotnění ducha, jímž se artikuluje to, co přesahuje náhodné a subjektivní a jako závazná pravda má stěžejní místo v každém vzdělávacím procesu. Vzdělání je tedy vždy zprostředkující prací mezi individuálními možnostmi rozvoje a požadavky všeobecnosti a závaznosti objektivního ducha."*

Keller²¹ pak cituje práce francouzských sociologů, a poukazuje na to, že tento obsah pojmu vzdělání je úzce spojen s chápáním univerzity jako s místem, které formuje osobnost, místem, které je do určité míry posvátné. Odtud tedy výraz "chrám" v názvu knihy.

Keller pak uvádí: *"Odvrácenou stranou poměrů, v nichž škola je chápána jako svatyně vědění vzdělávání jako cesta ke spáse, byla skutečnost, že vzdělání je v těchto*

---

¹⁹ Human Right Watch [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.hrw.org/search/apachesolr_search/academic%20freedom

²⁰ LIESSMAN, K.P. *Teorie nevzdělanosti. Omyly společnosti vědění*. Praha: Academia 2008, ISBN 978-80-200-1677-5

²¹ KELLER, J. - TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-78-6.

podmínkách považováno za privilegium, které je vyhrazeno pouze pro malé skupinky vyvolených." K podpoření tohoto tvrzení pak udává malý počet vysokoškoláků: v 80. letech 19. století navštěvovalo vysokou školu necelé jedno procento mužů z každého ročníku; ženám pak byl přístup na vysoké školy odepřen.

Období od konce čtyřicátých let do šedesátých let 20. století je ve vyspělých zemích západní Evropy a v U.S.A. charakterizováno prudkým rozvojem ekonomiky odrážejícím se v prudkém růstu HDP, vlivem Keynesiánského modelu na řízení ekonomiky a demokratizaci vzdělávání. Pro toto období je charakteristická nízká nezaměstnanost, výrazný rozvoj vědy a techniky, masivní zlepšení podmínek bydlení a dopravy u širších vrstev obyvatelstva a výrazné zvýšení dostupnosti formálního vzdělávání širším vrstvám společnosti.

Po celé období 50. a 60. let byla vládami prosazována koncepce demokratizace vzdělání, vycházející z oprávněného faktu, že odepření přístupu ke vzdělání povede ve většině společenských uspořádání k znevýhodnění jedinců, kterým je vzdělání odepřeno. Jak uvádí Keller²², "*...vycházelo se přitom z uznání faktu, že škola není statek jako každý jiný. Nerovnosti ohledně vzdělání jsou mnohem závažnější než jiné nerovnosti.*"

S demokratizací vzdělávání však docházelo i k určitému posunu obsahu vzdělávání; německý filosof T. Adorno²³ pak ve slavné Teorii polovzdělanosti na tento posun obsahu pojmu vzdělání upozornil, když prezentoval svoji hypotézu, že u humanitního vzdělání lze pozorovat stále větší rozšíření povrchního osvojování si informací bez hlubšího pochopení nebo propojení poznatků. Adorno v podstatě popsal paradoxní důsledek demokratizace vzdělávání na univerzitách, kdy sice univerzitní vzdělání je dostupné mnohem širším vrstvám obyvatel, ale současně dochází k jeho devalvaci v tom smyslu, že začíná být předáváním souhrnu poznatků bez rozvoje kritického myšlení a autonomie ve vytváření úsudku; absolventi univerzit pak nejsou schopni dostatečně samostatně myslet, takže takováto demokratizace univerzit pak způsobuje rozklad demokratického myšlení ve společnosti.

Přestože Teorie polovzdělanosti měla velký vliv v oblasti filosofie, ve společnosti převládala zcela opačná ideologie, a to "víra", že srze demokratizaci

---

²² KELLER, J. - TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-78-6.

²³ ADORNO, T. W. Teorie polovzdělanosti. In: *Oriente*, 1966, č. 1, s. 62-71, č. 2, s. 66-75.

vzdělání lze dosáhnout záruky plné demokratizace společnosti. Jak uvádí Keller²⁴, velký vliv v této době měla práce amerického sociologa Daniela Bella²⁵ Příchod industriální společnosti, cituji:

"Pod označením postindustriální společnost rozumí autor takovou společnost, ve které se vědění stává ústředním produktivním faktorem, rozhodujícím zdrojem tvorby hodnot a hlavním motorem hospodářského růstu. Především teoretické vědění považoval Bell za základní osu vývoje technologií a ekonomického růstu. Účast na tomto vědění bude určovat i celkovou podobu sociální stratifikace."

a dále:

"Sociální nerovnost v postindustriální společnosti rozhodně zcela nevymizí, postavení v rámci sociální hierarchie bude však přesně odpovídat významu jednotlivců a celých skupin z hlediska tvorby a předávání vědění. Vrcholek stratifikační pyramidy bude tvořen tvůrčí manažerskou elitou, střední patra průměrnými vědeckými pracovníky a základna „proletariátem“ pomocných techniků a odborných asistentů²⁶."

Domnívám se, že vlastní přijetí Bellovy vize širokými vrstvami vysokoškolsky vzdělaných lidí lze - s trochou nadsázky - označit za empirický důkaz platnosti Adornovy hypotézy o polovzdělanosti; Bellova vize má totiž jednoznačně totalitní charakter.

Dle mého názoru existují výrazné paralely mezi totalitarismem Platónovým, tak jak jej představil v Ústavě při popisu ideálního státu a konceptem Bellovým. V obou konceptech je kladen vysoký důraz na úlohu vzdělání a školy; u obou je za blahodárné pokládáno uspořádání, ve kterém by vzdělání mělo vysoký vliv na společenskou stratifikaci. Platón na vrchol společenského žebříčku klade filosofy vzdělávané na školách do 35 let v astronomii, matematice, filosofii a dialektice; o úroveň níž pak stojí úředníci vzdělávání o pět let méně a válečníci opouštějící školu ve 20 letech. Na nejnižší úrovni pak stojí drobní zemědělci a řemeslníci, kteří se neúčastní chodu řízení státu. Bell si staví podobnou vzdělanostní pyramidu, na jejíž vrchol klade tvůrčí manažerskou elitu, střední patra obsazuje průměrnými vědeckými pracovníky a základnu „proletariátem“ pomocných techniků a odborných asistentů. Řemeslníky

²⁴ KELLER, J. - TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-78-6.

²⁵ BELL, D. *The Coming of Postindustrial Society*. New York: Basic Books, New York 1973, str. 112

²⁶ BELL, D. *The Coming of Postindustrial Society*. New York: Basic Books, New York 1973, str. 242

konceptu Platónova v Bellově konceptu představují občané, kteří nejsou odborníky; Bell²⁷ pak předpokládá, že mezi prostými občany a odborníky může docházet k určitému pnutí, ale domnívá se, že *"...toto pnutí nebude mít takovou radikální podporu jako klasické třídní rozpory."*

Platón na rozdíl od Bella si byl vědom toho, že jím navrhované uspořádání není demokratické; proto do návrhu uspořádání státu zapracoval "pojistku" ve formě omezení vládnoucí vrstvy v oblasti rodiny, vlastních dětí a vlastnictví majetku.

Bellova vize předpokládá ústup od soukromého vlastnictví směrem k široce sdílenému vlastnictví společenskému v podobě nároků na lékařské a sociální zabezpečení; navíc předpokládá postupné slábnutí vlivu trhu a jeho náhradu politickými rozhodnutími, jež vycházejí z expertní analýzy. Což není dle mého ničím jiným než centrálním řízením ekonomiky vládnoucí vrstvou, která sice má v Bellově konceptu jednat v souladu se zájmy celé společnosti, Bell však nezavádí žádný kontrolní mechanismus, aby tomu tak bylo.

Oběma konceptům uspořádání společnosti, Bellově i Platónově, je pak společný jakýsi ideál duševně vyspělého člověka (v terminologii Platóna "filosofa", v terminologii Bellově "vzdělaného člověka"), který své osobní blaho odvíjí od potřeb společnosti, a jako takový pak společnosti slouží. Přerodu obyčejného člověka v tento ideál má být dosaženo procesem vzdělávání. Platón ani Bell nepopírají význam vrozených předpokladů jedince pro dosažení tohoto přerodu, nicméně oba připisují stěžejní význam škole.

Co je však nejvíce znepokojující je skutečnost, že tento ideál nadčlověka je v obou koncepcích volně zaměňován za realitu; s ideálem přestává být nakládáno jako s ideálem a je předpokládáno, že nejlepší a nejvzdělanější jedinci opouštějící školu jsou tímto přímo tímto ideálem.

Toto smazání rozdílu mezi reálným a ideálem vede v Bellově systému zákonitě k posílení postavení školy až k postavení hraničícím s totalitou: jestliže v nějaké společnosti o společenské stratifikaci rozhoduje komplexní vzdělanost s hlubokým kulturním zázemím a vyzrálou uvažování, a škola určuje, kdo dosáhl toho kterého stupně této vzdělanosti, stává se škola ve společnosti nejvýznamnější institucí; neboť je

---

²⁷ BELL, D. *The Coming of Postindustrial Society*. New York: Basic Books, New York 1973

to právě škola, kdo rozhoduje o obsazení důležitých postů ve do té doby důležitých institucích: institucích státní správy, bankách a firmách.

Dalším problémem, který byl ve výzkumu vzdělávání odhalen, je skutečnost, že vzdělávací systém je připraven pouze na dítě odpovídající hlavnímu proudu společnosti a v zásadě neusiluje o změnu. Vzdělávací systém tak, jak je nastaven, vychovává absolventy, kteří dobře zapadají do sociální struktury společnosti. Děti se v něm dostávají na různé vzdělávací dráhy víceméně v závislosti na svém sociálním původu. Jak ukázal Willis²⁸, děti z dělnických rodin mají ke škole a vzdělávání takové postoje, že se dostávají na nízké vzdělávací dráhy, a končí opět v dělnických profesích. Dochází tak ke konzervaci sociální struktury společnosti.

Bourdieu poukázal na skutečnost, že studenti pocházející z různého sociálního prostředí jsou různě úspěšní na různých školách. Bourdieu²⁹ tvrdí, že pro úspěch studenta není ani tak rozhodující, z jakého materiálního prostředí pochází, ale jaké sociální prostředí se s tímto materiálním prostředím pojí. Bourdieu tvrdí, že střední a vyšší vrstvy předávají dětem souhrn postojů a návyků, které je ve školním prostředí zvýhodňují (např. schopnost vyjadřovat se, kontakt s kulturou již v domácím prostředí, apod.) a používá k označení tohoto souhrnu nemateriálních hodnot pojem "kulturní kapitál". Poukazuje pak na to, že školy tento kulturní kapitál nejsou schopny kompenzovat.

Další proměny západní společnosti přicházejí spolu tím, jak se objevuje v 80. letech 20. století ve Velké Británii a USA k volání po navýšení hospodářského růstu a jak dochází k obnovení klasických liberálních myšlenek ve formě tzv. neoliberalismu, který prosazuje např. M. Friedman^{30 31}. Neoliberalismus akceptuje určitou roli státu v ekonomice, vyžaduje však maximální omezení role státu ve všech oblastech, kde je to možné. Myšlenky klasického liberalismu se vrací do světa, který je na hony vzdálen světu, ve kterém byly zformovány. Svět poslední čtvrtiny 20. století je světem postmoderny, světem, kde neexistuje jeden vnější systém etických hodnot.

---

²⁸ WILLIS, P. *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. Ashgate, 1977. ISBN: 978-1-85742-170-5

²⁹ BOURDIEU, P.: The Forms of Capital. In Richardson (Ed.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood Press, 1986. ISBN-10: 0313235295

³⁰ FRIEDMAN, M. - FRIEDMANOVÁ, R. *Svoboda volby*. Praha: Liberální institut, 1992, ISBN 80-85467-85-2

³¹ FRIEDMAN, M. *Metodologie pozitivní ekonomie*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-521-1

Jak to charakterizuje Z. Baumann ve svém díle, kapitalistické podnikání změnilo svůj charakter; zatímco v 19. století byla charakteristickým rysem nejúspěšnějšího kapitalistického podnikání ho trvalost a lokalizace, dnes je ideálem krátkodobost a okamžitý zisk. Dlouhodobého budování zdrojů zisku spojené s odpovědností je nesrovnatelně méně výhodné než podnikání s krátkými riziky a rychlými zisky. V dnešním světě vládou lidé, kteří dokáží své jednání učinit nezávislým na normách, v umění vyhnout se odpovědnosti. Baumann současný stav společnosti charakterizuje jako tekutost, odtud pak jím užitý pojem "*tekutá modernita*". Baumann³² uvádí: „...*racionální chování v epoše okamžitosti znamená usilovat o uspokojení a zároveň se vyhýbat důsledkům a odpovědnosti, k níž takové důsledky mohou směřovat..*“. Navíc se podnikání přeneslo z lokální na globální úroveň, na které však neexistují instituce schopné kontrolovat dodržování pravidel volné soutěže a omezovat růst finanční polarizace společnosti, a tedy i rozdílů v politické moci. Schopností mobility disponuje pouze kapitál, mobilita pracovní síly je nízká, což vede k vytváření další nerovnováhy.

Obnovování myšlenek klasického liberalismu za těchto podmínek vede k tomu, že moc se postupně a nekontrolovaně dostává z dosahu aktérů politického života, a tedy i z dosahu veřejnosti. Ve sféře vzdělání a vědy se obnova myšlenek liberalismu projevuje především v pojetí vzdělání jako osobní "investice"; a též ve stále více zdůrazňované ekonomické užitečnosti vědy.

K posunu obsahu pojmu vzdělání tak v historii dochází dvakrát. Poprvé se jednalo o posun obsahu pojmu vzdělání od Humboldtova "vzdělání ve smyslu komplexního rozvoje člověka" (tj. pojetí vzdělání v 19. století) ke "vzdělání ve smyslu rozvoje člověka s důrazem na specializaci v jednom oboru se současným rozvojem kritického myšlení." Oba obsahy pak existovaly vedle sebe, přičemž první chápání pojmu obsahu vzdělání zůstalo specifické pro filosofii, zatímco druhé pojetí obsahu pojmu vzdělání je typické pro širší společnost.

K druhému rozšíření obsahu pojmu vzdělání dochází v posledních desetiletích, kdy s dlouhodobým trendem masifikace vysokoškolského vzdělání a jeho postupného odosobnění je původní obsah pojmu vzdělání nahrazován "dosaženým formálním vzděláním". To se projevuje především v konceptu tzv. "vzdělanostní společnosti". Nicméně k posunu obsahu pojmu vzdělání nedochází ve všech skupinách společnosti

---

³² BAUMAN, Z. *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta, Praha, 2002. ISBN: 80-204-0966-1

stejně; zatímco v dokumentech státní správy a úřadů EU je tento posun patrný³³, širší veřejnost v České republice inklinuje k uchování obsahu pojmu vzdělání jako "vzdělání ve smyslu rozvoje člověka s důrazem na specializaci v jednom oboru se současným rozvojem kritického myšlení", a současně k posunu významu vysokoškolského diplomu, tj. společnost inklinuje k tomu, že dosažené formální vzdělání přestává klást na roveň se vzděláním "ve smyslu rozvoje člověka s důrazem na specializaci v jednom oboru se současným rozvojem kritického myšlení."

Liessman³⁴ k posunu obsahu pojmu vzdělání pak říká: *"Vzdělání" samo se stalo v takzvané informační společnosti vědění difúzním pojmem, jenž může znamenat jak získávání a zprostředkování různých znalostí a kvalifikací, tak s tím související instituce a procesy. S původním významovým polem "vzdělání" má jen málo společného. Není to náhoda. Ve skutečnosti se v oblasti vzdělání v posledních letech rýsuje významná změna paradigmatu."*

Problém však akademičtí pracovníci nevidí pouze v posunu paradigmatu pojmu vzdělání a v poklesu kvality, ale především ve stále více zdůrazňované ekonomické užitečnosti vědy. M. Stehlík³⁵ pak ve vyhlášení roku 2010 „Humboldtovým rokem“ uvádí: *"Univerzitní prostředí nemůže být pouhou továrnou na profesně využitelné absolventy, musí být svobodným a otevřeným prostředím, kde se ve spojení vědy a studia rodí nové myšlenky a zároveň se udržují nezpochybnitelné hodnoty kolegiality a diskuse."*

---

³³ Např. Memorandum celoživotního učení

³⁴ LIESSMAN, K.P. *Teorie nevzdělanosti. Omyly společnosti vědění*. Praha: Academia 2008, ISBN 978-80-200-1677-5

³⁵ *Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze vyhlásila rok 2010 jako Rok Wilhelma von Humboldta*. [cit. 15.3.2012]. Dostupné z WWW: <http://www.ff.cuni.cz/FF-8084.html>

3. VÝVOJ ČESKÉHO VEŘEJNÉHO VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1989

3.1 Vývoj legislativy upravující působení vysokých škol v České republice po roce 1989

Vývoj českého vysokého školství po roce 1989 byl výrazně ovlivněn hospodářskými a politickými změnami v České republice. Pro období 1990-1991 jsou charakteristické radikální ekonomické reformy; tyto reformy pak do značné míry poznamenaly budoucí vývoj republiky.^{36 37} Mezi další hospodářské a politické události patří obnova členství Československa v Mezinárodním měnovém fondu a Světové bance,^{38 39} vznik samostatné České republiky k 1.1.1993 a vstup České republiky do OECD v roce 1995.

V roce 1998 byla zahájena přístupová jednání s ČR a dalšími žadateli o vstup do Evropské unie (EU)⁴⁰. V roce 1999 Česká republika vstoupila do NATO. V tomto roce byly zpracovány důležité střednědobé programové dokumenty zaměřené na vstup do EU⁴¹; v prosinci 2002 se uskutečnil summit Evropské unie v Kodani, na němž byla oficiálně ukončena přístupová jednání. Od 1. května 2004 se Česká republika stala jedním z deseti nových členských států Evropské unie.

Změny vysokého českého školství navazují na politický a hospodářský vývoj České republiky v tomto období. Jak uvádí Krátký⁴², obecně lze bezprostřední změny českého vysokého školství po roce 1989 charakterizovat jako změny vedoucí k návratu akademických svobod a rozhodovacích práv zpět vysokým školám. První fáze reformy

---

³⁶ *Česko A-Z Universum (Encyklopedie)*. Praha, Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1525-X

³⁷ FAJMON, H. *Česká zahraniční politika po roce 1989* [online]. Příspěvek ve sborníku k desátému výročí založení revue Proglas. Sborník Česká konzervativní a liberální politika, CDK, 31.10.2000 [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://www.hynek-fajmon.cz/cze/stranka.php?ID=1>

³⁸ FAJMON, H. *Přechod k demokracii - české zkušenosti* [online]. 12.11.2006. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://www.hynek-fajmon.cz/cze/rubrika.php?page=45>

³⁹ *Transformace hospodářství České republiky* [online]. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://vladimira.iliev-cz.com/media/Kap02.pdf>

⁴⁰ *Historie vstupu ČR do EU* [online]. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://www.czech.cz/cz/ceska-republika/politika/mezinarodni-vztahy/ceska-republika-v-eu/historie-vstupu-cr-do-eu?i=>

⁴¹ *Vstup České republiky do EU* [online]. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vstup_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_do_EU

⁴² *Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách* [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1990>

byla zahájena v roce 1990 přijetím zákona 172/1990 Sb., o vysokých školách⁴³. Jak uvádí Matějů⁴⁴, tento zákon „...vrátil zásadní rozhodovací práva a svobody zpět do rukou vysoké školy, jejích zaměstnanců a studentů. Zákon položil důraz na akademická práva a svobody jako důležité principy demokracie a pro oblast vysokého školství nastínil demokracii v intencích samosprávy a autonomního rozhodování.“

V rámci tohoto zákona byly zavedeny vědecké rady a samosprávné akademické senáty, a to, jak na úrovni celé univerzity, tak na úrovni fakult. Zákon ustanovil Radu vysokých škol jako orgán sdružující vysoké školy, oprávněný jednat s MŠMT⁴⁵, z umožnil vznik akreditační komise jako poradního orgánu vlády. Z hlediska hospodaření s finančními prostředky byl tímto zákonem zaveden systém, kdy MŠMT přiděluje souhrnné finanční prostředky vysokým školám, přičemž vysoké školy o způsobu a distribuci finančních prostředků pak rozhodují samostatně.

Zákon 172/1990 Sb., o vysokých školách dále vysokým školám otevřel možnost uskutečňovat výuku v bakalářských, magisterských a postgraduálních formách studia⁴⁶, ale současně nijak silněji nepodpořil vznik neuniverzitního sektoru terciárního vzdělávání, neboť nevytvořil legislativní rámec pro soukromé vysoké školy a neuniverzitní vysoké školy, což vedlo k velmi pomalému nárůstu studentů v bakalářských oborech⁴⁷.

Přínosem zákona 172/1990 Sb., o vysokých školách⁴⁸ pak byla podpora zakládání regionálních vysokých škol, což vedlo v následujících letech po jeho přijetí k decentralizaci vysokého školství, které bylo do té doby centralizováno kolem „tradičních“ univerzitních center (Praha, Brno, Olomouc, Ostrava).

---

⁴³ Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1990>

⁴⁴ MATĚJŮ, P. - ŘEHÁKOVÁ, B. - SIMONOVÁ, N. *Strukturální determinace růstu nerovností: Strukturální reformy a dostupnost vysokoškolského vzdělání v České republice*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-7330-022-2

⁴⁵ KAREŠ, O. *Analýza systému financování vysokého školství v České republice*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií, 2005.

⁴⁶ CIBULKOVÁ, P. et al. *Vývojová ročenka školství v České republice 1989/90-2000/01*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1st edition, 2001. ISBN 80-211-0381-7.

⁴⁷ MATĚJŮ, P. - ŘEHÁKOVÁ, B. - SIMONOVÁ, N. *Strukturální determinace růstu nerovností: Strukturální reformy a dostupnost vysokoškolského vzdělání v České republice*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-7330-022-2

⁴⁸ Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1990>

Jedním z problémů, které přijetím tohoto zákona zůstaly nevyřešeny, byl problém institucionálního oddělení výuky a výzkumu. Jak uvádí Matějů⁴⁹: „...vysoké školy sice byly oprávněny poskytovat postgraduální vzdělání, většina státem financovaného výzkumu ale zůstala koncentrována na Akademii věd, což zapříčinilo velmi pomalý růst počtu postgraduálních studentů po roce 1990.“

Zákon 172/1990 Sb.⁵⁰ byl v roce 1993 novelizován zákonem č. 216/1993 Sb. Tato novela se zaměřila především na pracovně právní vztahy akademických pracovníků a zakázala přijímání pracovníků do pracovního poměru na dobu neurčitou; místo toho stanovila sjednávání pracovních poměrů na dobu určitou v rozmezí 2 až 5 let a povinnost konkursu.

Po roce 1994 začíná prudce stoupat počet zájemců o studium na VŠ; vysoké školy se současně začínají potýkat s nedostatkem finančních prostředků, přičemž do popředí začal vystupovat problém získávání dalších finančních zdrojů k financování činnosti vysokých škol. Matějů⁵¹ k tomu píše: „...získávání dodatečných finančních zdrojů bylo buď zablokováno zákonem (školné), nebo nebylo dostatečně využíváno (komercializace výzkumu). Bylo zřejmé, že budoucí rozvoj vysokého školství nebude možný bez zásadní reformy jeho financování.“

I když se hodně diskutovalo o výrazných reformních krocích v oblasti financování vysokých škol, a dokonce byl i z podnětu Výboru pro vědu a vzdělávání Poslanecké sněmovny vypracován návrh reformy, který by zaváděl model financování podobný australskému systému hrazení nákladů na vysokoškolské vzdělání (popis australského modelu⁵²), byl tento návrh zablokován ještě dříve, než byl předložen v Poslanecké sněmovně k diskusi a nový Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů⁵³ žádnou výraznější reformu v oblasti financování vysokých škol nepřinesl.

---

⁴⁹ MATĚJŮ, P. - ŘEHÁKOVÁ, B. - SIMONOVÁ, N. *Strukturální determinace růstu nerovností: Strukturální reformy a dostupnost vysokoškolského vzdělání v České republice*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-7330-022-2

⁵⁰ Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1990>

⁵¹ MATĚJŮ, P. - ŘEHÁKOVÁ, B. - SIMONOVÁ, N. *Strukturální determinace růstu nerovností: Strukturální reformy a dostupnost vysokoškolského vzdělání v České republice*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-7330-022-2

⁵² ŠUSTR, M. *Odložené školné v Austrálii* [online]. Praha, Liberální institut, 2009. [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.libinst.cz/clanky.php?id=904>

⁵³ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

Jak jsme uvedla ve své předchozí práci⁵⁴: *"Tento zákon posílil „formální“ autonomii vysokých škol, aniž by však posílil také jejich finanční autonomii a připustil významnější růst významu tzv. vícezdrojového financování vysokých škol. S přijetím tohoto zákona vysoké školy přestaly být státními příspěvkovými organizacemi a stali se veřejnoprávními institucemi se specifickým právním postavením."*

Tuto specifičnost vysvětlím. Veřejným vysokým školám bylo umožněno za určitých podmínek vlastnit nemovitý majetek a disponovat s ním, ale na využití tohoto majetku za účelem dosažení výnosů byla zákonem uvalena rozsáhlá omezení; znění zákona z roku 1998 dokonce zabránilo vysokým školám podílet se na zakládání obchodních společností (spin-off companies), ačkoliv to některé již dříve v souladu se zákonem z roku 1990 učinily⁵⁵ a dočasně tak postavil aktivity některých univerzit mimo zákon⁵⁶. Tento nedostatek zákona byl odstraněn až jeho novelizací.

Jak jsem uvedla ve své předchozí práci⁵⁷, zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů⁵⁸ vytvořil prostor pro vznik tzv. neuniverzitního typu vysokých škol, které nejsou členěny na fakulty, realizují studium především v bakalářských oborech, avšak nikoliv, výlučně a nekladou tak velký důraz na vědeckou činnost. Velký pokrok znamenalo právní uznání tzv. neuniverzitních vysokých škol (vyšších odborných škol a soukromých vysokých škol). Ustanovení zákona týkající se diverzifikace vysokých škol neuniverzitního typu jsou bohužel velmi obecná. Jak podotýká Segethová⁵⁹, *„...zákon také nijak výrazně neupravil diverzifikaci na nejvyšší, tedy postgraduální rovině (např. novým uspořádáním vztahů mezi univerzitami a Akademií věd)....“*.

---

⁵⁴ SMÍTKOVÁ JANKŮ, L. *Analýza vybraných problémů vztahujících se k rozpočtu ČVUT a k rozdělování neinvestičních finančních prostředků*. Bakalářská práce, Masarykův ústav vyšších studií ČVUT, Praha 2010.

⁵⁵ MATĚJŮ, P. - ŘEHÁKOVÁ, B. - SIMONOVÁ, N. *Strukturální determinace růstu nerovností: Strukturální reformy a dostupnost vysokoškolského vzdělání v České republice*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-7330-022-2

⁵⁶ Segethová, J. *Financování vysokých škol*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií, 2000.

⁵⁷ SMÍTKOVÁ JANKŮ, L. *Analýza vybraných problémů vztahujících se k rozpočtu ČVUT a k rozdělování neinvestičních finančních prostředků*. Bakalářská práce, Masarykův ústav vyšších studií ČVUT, Praha 2010.

⁵⁸ *Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)* [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

⁵⁹ SEGETHOVÁ, J. *Financování vysokých škol*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií, 2000.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů⁶⁰ zavedl povinnost MŠMT každoročně aktualizovat a zveřejňovat koncepční dokument Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol.

Zákon č. 111/1998 Sb. byl od svého uvedení v platnost mnohokrát novelizován; tyto novelizace zahrnovaly vytvoření podmínek pro masovější přechod na tzv. binární systém (rozdělení studia na dva poměrně samostatné stupně, bakalářský a magisterský) v souladu s Boloňskou deklarací, umožnění kapitálových investic do obchodních společností a soukromých společných podniků, zavedení zpřísnění postihů pro prodloužení studia, umožnění studentům programu celoživotního vzdělání zapisovat si akreditované předměty a za určitých předem daných předpokladů, přejít k řádnému studiu dovršenému získáním diplomu⁶¹.

3.2 Faktory ovlivňující vysoké školství v ČR

Kromě Zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů ovlivnily a ovlivňují vysoké školství ještě další právní úpravy a smlouvy, především:

- a) Boloňský proces a závazky z něj vyplývající,
- b) doporučení OECD,
- c) dlouhodobé záměry MŠMT a další nařízení a vyhlášky MŠMT,
- d) legislativa upravující výzkum, vývoj a inovace na národní i evropské úrovni.

3.2.1 Boloňský proces

Boloňský proces⁶² je integrační proces, který se zaměřuje na oblast vysokého školství. Boloňský proces je detailněji popsán v mé předchozí práci, zde uvedu jen stručné shrnutí. Základním cílem Boloňského procesu je vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. K dosažení tohoto cíle má vést plnění konkrétních záměrů z deklarace, především pak zavedení třístupňového systému vzdělávání, kreditního systému, podpora studentské i učitelské mobility a uznávání kvalifikací, podpora

---

⁶⁰ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

⁶¹ KAREŠ, O. *Analýza systému financování vysokého školství v České republice*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií, 2005.

⁶² *Boloňský proces* [online]. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz>

evropské spolupráce v udržování kvality vysokoškolského vzdělávání (vypracování srovnatelných kritérií a metodologie) a podpora evropské spolupráce v oblasti zpracování obsahu vzdělávání. Jedná se o program, který se stal plánem rozvoje vysokého školství v Evropě do roku 2010.

Boloňský proces byl odstartován podpisem tzv. Boloňské deklarace⁶³ v roce 1999. K této dohodě se postupně připojilo čtyřicet šest států z Evropy a Zakavkazska. Jádrem tohoto uskupení jsou země Evropské Unie. Za vlastní začátek procesu harmonizace vysokého školství lze však již počítat podpis Společné deklarace o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství, tzv. Sorbonské deklarace⁶⁴, v květnu 1998 v Paříži. Ministři školství čtyř významných evropských zemí, jejichž vysokoškolské systémy se výrazně lišily, se dokázali shodnout na zcela konkrétních zásadách a cílech, které výrazně změní jejich vysokoškolské systémy⁶⁵. Sorbonská deklarace se pak v dohodě o uznávání kvalifikace odvolává na Lisabonskou úmluvu^{66 67}.

Základním cílem Boloňského procesu je vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. K dosažení tohoto cíle má vést plnění konkrétních záměrů z deklarace, především pak zavedení třístupňového systému vzdělávání, kreditního systému, podpora studentské i učitelské mobility a uznávání kvalifikací, podpora evropské spolupráce v udržování kvality vysokoškolského vzdělávání (vypracování srovnatelných kritérií a metodologie) a podpora evropské spolupráce v oblasti zpracování obsahu vzdělávání. Jedná se o program, který se stal plánem rozvoje vysokého školství v Evropě do roku 2010. Evropským zemím se otevřela možnost využít jedinečnosti svých vzdělávacích systémů a vytvořit z nich systém evropský. Vzhledem k neustálému vývoji ekonomického, sociálního i kulturního života se

---

⁶³ *Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání - Společné prohlášení ministrů školství evropských států na setkání v Boloni dne 19.června 1999* [online]. Bologna, 19. června 1999 [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz/files/DeklaraceBologna.pdf>

⁶⁴ *Společná deklarace o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství ve spolupráci 4 ministrů - Francie, Německo, Itálie a Spojeného království* [online]. Paříž, Sorbona, 25. května 1998. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz/files/DeklaraceSorbonna.pdf>

⁶⁵ *Boloňský proces* [online]. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz>

⁶⁶ *Společná deklarace o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství ve spolupráci 4 ministrů - Francie, Německo, Itálie a Spojeného království* [online]. Paříž, Sorbona, 25. května 1998. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz/files/DeklaraceSorbonna.pdf>

⁶⁷ *Lisabonská úmluva. Úmluva o uznávání kvalifikací týkajících se vysokoškolského vzdělávání v evropském regionu* [online]. Lisabon, 11. dubna 1997. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz/files/LisbonConvention.pdf>

zúčastněné země v Boloňské deklaraci dohodli, že se budou každým druhým rokem scházet v některé ze zúčastněných zemí⁶⁸. Celý proces má podporu vlád, institucí či vysokých škol jednotlivých zemí, stejně jako institucí a orgánů nadnárodních.

Třetím důležitým mezníkem procesu budování společného Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání se tak stal v květnu 2001 Pražský summit. Většina nabízených studijních programů v České republice byla po roce 2001 postupně změněna tak, aby splňovala pravidla boloňského procesu z tzv. dlouhých programů – čtyřletých až šestiletých – na kratší bakalářské programy a na ně navazující magisterské programy. Výjimku tvoří pouze některé medicínské, farmaceutické, právní a pedagogické obory. Všechny nové studijní programy musí akceptovat pravidla boloňské deklarace⁶⁹.

Po Pražském summitu následovalo tzv. Berlínské komuniké. V tomto komuniké ministři jasně zdůraznili tři základní principy, které pokládali za prioritní pro roky 2003-2005. Jednalo se o priority tvořící základní kameny celé reformy: zabezpečení kvality, zavedení prvních dvou stupňů studia místo tradičních „dlouhých programů“ a snazší uznávání vzdělávání (celého i jeho částí) včetně ratifikace Lisabonské úmluvy o uznávání.

Pátá konference celého procesu se konala v roce 2005 v norském Bergenu. Větší pozornost byla věnována aspektům spojeným s celoživotním vzděláváním, včetně uznávání předchozího vzdělání. Na celoevropské úrovni byly přijaty dva dokumenty: 1) Rámec kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání (Overarching framework of qualifications for EHEA), a 2) Soubor standardů, postupů a hlavních směrů v oblasti zabezpečení kvality.

Šestá konference Boloňského procesu se konala v roce 2007 v Londýně. Hlavní cíle zůstávaly nadále stejné: 3-stupňové studium, zabezpečení kvality a uznávání kvalifikací a částí studia. Bylo schváleno zřízení Evropského registru pro agentury zabezpečující kvalitu ve vysokoškolském vzdělávání.

Sedmá konference Boloňského procesu se konala v roce 2009 v Leuven/Louvain-la-Neuve. Ministři se shodli na tom, že přestože výsledky Boloňského procesu jsou významné, zdaleka vše nebylo doděláno a prvou prioritou je dokončit

---

⁶⁸ *Boloňský proces - vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání* [online]. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.icm.cz/bolonsky-proces-vytvoreni-evropskeho-prostoru-vysokoskolskeho-vz>

⁶⁹ HRON, J. *Informace o stavu a aplikaci Boloňského procesu v ČR* [online]. [cit. 11.1.2010]. Dostupný z WWW: http://www.srk.sk/Gabcikovo_2006/Jan_Hron.ppt

reformy již započaté. Mottem celého procesu pro příští desetiletí se stala vysoká kvalita a excelence ve všech činnostech vysokých škol, tj. od výuky přes výzkum a vývoj, službu regionu apod., zároveň však s důrazem na sociální aspekty a kulturní rozvoj společnosti. Důraz kladli zejména na celoživotní vzdělávání a učení, sociálně spravedlivý systém vysokého školství a mobilitu studentů i akademických pracovníků – do roku 2020 by mělo mít 20% absolventů v rámci celé EHEA zkušenost se pobytem na zahraniční vysoké škole či praktickou stáží v cizině⁷⁰.

3.2.2 OECD, doporučení OECD

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj⁷¹ (zkráceně OECD z angl. Organisation for Economic Co-operation and Development) je mezivládní organizace 30 členských států, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky⁷². OECD vznikla v roce 1961 transformací Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC). Posláním OECD je koordinace ekonomické a sociálně-politické spolupráce členských zemí, prosazování liberalizace mezinárodního obchodu, napomáhání k dalšímu ekonomickému rozvoji, potlačení nezaměstnanosti a obecně činnost směřující ke stabilizaci a rozvoji mezinárodních finančních trhů.

V oblasti terciárního vzdělávání OECD provádí srovnávací studie a statistiky, zkoumá trendy a vydává doporučení. Česká republika spolupracuje s OECD od roku 1990⁷³; členským státem se stala v roce 1995⁷⁴. Česká republika udržuje prostřednictvím resortu ministerstva zahraničí Stálou misi České republiky při OECD v Paříži⁷⁵.

Mezi nejdůležitější doporučení OECD pro Českou republiku v oblasti terciárního vzdělávání patří jednak doporučení zprávy Country Background Report⁷⁶ plynoucí z

---

⁷⁰ *Leuvenu/Louvain-la-Neuve 2009* [online]. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz/?id=Leuven2009info>

⁷¹ *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)* [online]. [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.oecd.org>

⁷² *Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj* [online]. [cit. 2010-01-17]. http://cs.wikipedia.org/wiki/Organizace_pro_hospod%C3%A1%C5%99skou_spolupr%C3%A1ci_a_rozvoj

⁷³ *Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj* [online]. [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.oecd.org/dataoecd/15/18/40871100.ppt>

⁷⁴ HENDRICHOVÁ, J. *Vysoké školy a doporučení OECD*. Učitelství noviny, 97(10):8-9, 1994

⁷⁵ *Stálá mise České republiky při OECD v Paříži* [online]. [cit. 2009-11-11]. http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/vznik_oecd_a_clenske_zeme/index.html

⁷⁶ *Thematic Review of Tertiary Education - OECD* [online]. Centrum pro studium vysokého školství, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW:

realizace projektu Thematic Review of Tertiary Education, který probíhal ve 22 zemích v letech 2005 až 2007, a dále dokument vydaný OECD v roce 2009 „Expert Response to Czech Republic Ministry of Education January 2009 White Paper on Tertiary Education“⁷⁷, v českém překladu pak dostupný pod názvem Odborné posouzení „Bílé knihy terciárního vzdělávání“ vydané Ministerstvem školství v lednu 2009⁷⁸.

3.2.3 Dlouhodobé záměry MŠMT

Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol je koncepční dokument, jehož vypracování MŠMT ukládá Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)⁷⁹. Těžiště tohoto koncepčního dokumentu spočívá v úloze definovat hlavní úkoly rozvoje vysokého školství v následujícím období, které odpovídají státní vzdělávací politice, a vytvořit tak společný rámec pro zpracování dlouhodobých záměrů rozvoje vysokoškolských institucí, přičemž dlouhodobý záměr⁸⁰ „... je podle požadavku zákona zaměřen na oblast vysokých škol, v některých ohledech se však dotýká celého terciárního sektoru vzdělávací soustavy.“ Dlouhodobý záměr je každoročně aktualizován, což umožňuje reagovat na dynamický vývoj a poměrně rychlé změny v národním i mezinárodním kontextu.

Analýza Dlouhodobých záměrů je nad rámec této práce, nicméně Dlouhodobé záměry a jejich Aktualizace se mi jeví jako problematické především co do konkrétnosti při formulování cílů a kontrolovatelnosti výstupů.

Např. v koncepčním dokumentu Aktualizace Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých

---

http://www.csvs.cz/projekty/2006_OECD/czech.html

⁷⁷ *Expert Response to Czech Republic Ministry of Education January 2009 White Paper on Tertiary Education* [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Response_eng.pdf

⁷⁸ *Odborné posouzení "Bílé knihy terciárního vzdělávání" vydané Ministerstvem školství v lednu 2009* [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Reponse_cz.pdf

⁷⁹ *Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)* [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

⁸⁰ *Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2006 - 2010* [online]. 2005, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vysoke_skoly/DZ_SWOT_na_web_30.8.05.doc

škol pro rok 2010⁸¹ je mezi kontrolovatelnými výstupy uveden mimo jiné tento výstup: „...výzkumné projekty realizované na zakázku nebo ve spolupráci se soukromým sektorem..“ V dokumentu však již není uvedeno, kdo a podle jakých kritérií rozhodne, zda je projekt spolupráce „výzkumný“. Navíc kontrolovatelné výstupy navržené MŠMT mají navíc značně kvantifikační charakter a nezohledňují specifika jednotlivých oborů.

---

⁸¹ Aktualizace Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol pro rok 2010 [online]. 2009, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vysoke_skoly/web_aktualizace.doc

4. FINANCOVÁNÍ VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL A ORGÁNY REPREZENTACE VYSOKÝCH ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE

4.1 Financování a hospodaření vysokých škol v České republice

4.1.1 Zdroje financování vysokých škol

Zdroje financování vysokých škol jsou definovány Zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů⁸², ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon umožňuje vícezdrojové financování vysokých škol.

Jak vyplývá z výročních zpráv o hospodaření jednotlivých vysokých škol v České republice, hlavní zdroje finančních prostředků na vzdělávací činnost a na vědu a výzkum jsou tyto: prostředky poskytované ze státního rozpočtu prostřednictvím resortu MŠMT, prostředky z mezinárodních a tuzemských grantů realizovaných mimo resort MŠMT, prostředky získané z doplňkové činnosti, poplatky spojené se studiem a poplatky za překročení standardní doby studia o více než jeden rok.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů⁸³, ve znění pozdějších předpisů, povoluje i jiné zdroje financování (např. sponzorské dary, apod.); ty ale nepatří mezi nejvýznamnější zdroje financování; proto se v dalším textu zaměříme pouze na výše uvedené čtyři skupiny zdrojů.

Principy rozdělování prostředků prostřednictvím resortu MŠMT vysokým školám na výdaje mimo programové financování jsou deklarovány v Dlouhodobých záměrech. Zahrnují jednak normativní financování vzdělávací činnosti a jednak financování nenormativní. Normativní financování vychází z počtu studentů a finanční náročnosti studijního programu, z počtu absolventů a finanční náročnosti studijního programu, z typu programu, nebo jiného kritéria, které zohlední vztah mezi financovaným počtem studentů a počtem absolventů v příslušných studijních programech; dále jsou dohodnuté nárůsty počtu studentů. Nenormativní financování vzdělávací činnosti zahrnuje financování na základě dlouhodobých záměrů vysokých

---

⁸² Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

⁸³ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

škol a jejich aktualizací v rámci vyhlášení rozvojových programů ministerstva, společné projekty více škol, individuální aktivity vysokých škol, ve kterých jsou zapojeny jen některé vysoké školy, vzdělávací projekty Fondu rozvoje vysokých škol, aktivity Fondu vzdělávací politiky, financování smluvní a financování projektů ze strukturálních fondů EU⁸⁴. Zvláště jsou pak financovány záležitosti studentů (stipendia, dotace na stravování apod.)

4.1.2 Hospodaření vysokých škol

Základem hospodaření veřejné vysoké školy je tzv. *rozpočet veřejné vysoké školy*. Návrh rozpočtu veřejné vysoké školy se sestavuje vždy na začátku kalendářního roku a nesmí být sestavován jako deficitní. Návrh rozpočtu veřejné vysoké školy schvaluje Akademický senát veřejné vysoké školy, přičemž až do okamžiku jeho schválení je vysoká škola povinna hospodařit dle tzv. rozpočtového provizoria. Rozpočtové provizorium představuje systém hospodaření vysoké školy, kdy nesmí výdaje za jeden kalendářní měsíc překročit 1/12 celkového objemu finančních prostředků rozpočtu na daný kalendářní rok.

V dalším textu budu pracovat s výrazem *součást vysoké školy*. Tento výraz budu užívat k jednotnému označení fakult, vysokoškolských ústavů a ostatních součástí vysoké školy. Součást vysoké školy je tedy organizačně samostatná jednotka, a to buď fakulta nebo vysokoškolský ústav nebo ostatní součást vysoké školy.

V rámci rozpočtu veřejné vysoké školy jsou stanoveny výše finančních prostředků přidělených v daném kalendářním roce jednotlivým součástem vysoké školy; struktura rozpočtu pak vychází ze Statutu vysoké školy. Rozdělení vysoké školy na účetní střediska se s výjimkou fakult, jejichž hospodářská samostatnost je ukotvena v zákoně, se nemusí přesně shodovat s organizačním rozdělením vysoké školy. Ostatní součásti, které tvoří organizačně samostatné jednotky, pak účetně mohou být zahrnuty do jednoho účetního střediska. Rozdělování finančních prostředků v rozpočtu je plně v kompetenci veřejné vysoké školy. Zákon č. 111/1998/Sb.⁸⁵ nenařizuje rozdělování

---

⁸⁴ *Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2006 - 2010* [online]. 2005, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vysoke_skoly/DZ_SWOT_na_web_30.8.05.doc

⁸⁵ *Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)* [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

prostředků součástí vysoké školy podle skutečných hospodářských výkonů těchto součástí.

4.2 Orgány reprezentace vysokých škol

4.2.1 Rada vysokých škol

Rada vysokých škol (dále jen RVŠ) je orgánem reprezentace vysokých škol podle § 92 odst. 1 písm. a) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)⁸⁶. Organizační uspořádání se řídí Statutem RVŠ⁸⁷. Působnost RVŠ je pak vymezena takto „(RVŠ)...zabývá se rozvojem, ekonomickým zabezpečením, právní úpravou, činností, organizací a řízením vysokých škol a zásadními věcmi dotýkajícími se rozvoje, činnosti a zájmů vysokých škol a jejich učitelů, studentů a zaměstnanců, zaujímá k nim stanoviska a doporučení pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jiné orgány a instituce.“⁸⁸.

RVŠ má v souladu s⁸⁹ ustanoveny orgány s Mezi orgány RVŠ patří sněm, předsednictvo, užití předsednictvo, rada programů a studentská komora RVŠ. Mezi poradní orgány RVŠ patří pracovní komise⁹⁰ (např. pracovní komise pro vzdělávací činnost či pracovní komise pro vědeckou činnost). Zápisy z jednání, prezentace a další dokumenty vyplývající z činnosti RVŠ jsou zveřejňovány.

4.2.2 Česká konference rektorů

Česká konference rektorů (dále jen ČKR) je orgánem reprezentace vysokých škol České republiky složeným z představitelů vysokých škol ve smyslu § 92 odst. 1 písm. b) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách⁹¹.

Vzniku České konference rektorů (ČKR) předcházelo založení Klubu rektorů českých a slovenských vysokých škol (KR). Česká konference rektorů (ČKR) vznikla transformací České sekce KR. Česká konference rektorů se postupně dostala do takové

---

⁸⁶ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

⁸⁷ Statut Rady vysokých škol, ve znění platném od 22.5.2007 [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.radavs.cz/clanek.php?c=572&oblast=9>

⁸⁸ Rada vysokých škol [online]. [cit. 2010-01-8.] Dostupný z WWW: <http://www.radavs.cz/>

⁸⁹ Statut Rady vysokých škol, ve znění platném od 22.5.2007 [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.radavs.cz/clanek.php?c=572&oblast=9>

⁹⁰ Statut Rady vysokých škol, ve znění platném od 22.5.2007 [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.radavs.cz/clanek.php?c=572&oblast=9>

⁹¹ Statut České konference rektorů, [online]. [cit. 2010-01-8.] Dostupný z WWW: <http://crc.muni.cz/statutes/>

pozice, že nebyl problém s prosazením myšlenky, aby byla uvedena jako součást reprezentace vysokých škol spolu s Radou vysokých škol v zákonu o vysokých školách⁹².

Hlavní poslání ČKR je pak definováno takto: „...sdužuje představitele veřejných, soukromých a státních vysokých škol České republiky, univerzitních i neuniverzitních, a zajišťuje jejich společný postup v zásadních záležitostech týkajících se rozvoje vzdělanosti, vědy, výzkumu a tvůrčí činnosti, dále pak vysokých škol a jejich studentů, akademických pracovníků a dalších zaměstnanců...“ a dále pak „... pečuje o prosazování zájmů vysokých škol České republiky ve veřejném životě a při jednání se státními i nestátními orgány v České republice, zejména s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a s Radou vysokých škol....“⁹³. ČKR zastupuje vysoké školy i v zahraničí a v mezinárodních organizacích. Organizační uspořádání ČKR (orgány a komory) a pravidla hospodaření ČKR je definováno v rámci Statutu ČKR⁹⁴.

---

⁹² *K historii České konference rektorů (ČKR)* [online]. [cit. 2010-01-8.] Dostupný z WWW: <http://crc.muni.cz/history/crc.html>

⁹³ *Statut České konference rektorů*, [online]. [cit. 2010-01-8.] Dostupný z WWW: <http://crc.muni.cz/statutes/>

⁹⁴ *Statut České konference rektorů*, [online]. [cit. 2010-01-8.] Dostupný z WWW: <http://crc.muni.cz/statutes/>

5. VÝZKUM A VÝVOJ V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989

5.1 Vývoj státní politiky výzkumu a vývoje v České republice v období od roku 1989 po současnost

Vývoj státní politiky výzkumu a vývoje v České republice v období od roku 1989 po současnost lze v zásadě rozdělit na čtyři časová údobí⁹⁵ podle důrazu, který byl či naopak nebyl přikládán různým formám výzkumu, koordinaci výzkumu a vývoje v České republice na vládní úrovni, centralizaci či decentralizaci zásahů do ekonomiky a kompetitivnímu či plošnému financování výzkumu.

První období začíná sametovou revolucí a končí v roce 1998. Pro Českou republiku je v tomto charakteristická nekonceptnost politiky výzkumu a vývoje a především její izolovanost od probíhajícího společenského dění. Jak se uvádí v Předkládací zprávě⁹⁶ k Národní politice výzkumu a vývoje České republiky: *"Specifičnost spočívá zejména v tom, že skoro sedm let nebyl výzkum a vývoj v ČR cílevědomě koordinován a tato skutečnost se samozřejmě projevila jak ve výzkumu a vývoji samém, tak i v příslušné legislativě."*

Mezi události, které nejvýrazněji ovlivnily vývoj výzkumu a vývoje patří kromě rozdělení Československa, následné ustanovení Akademie věd České republiky v roce 1992 jako nástupnického organizace původní Akademie věd, změna legislativy v oblasti vysokých škol (oproti legislativě předlistopadové), aspoň minimální personální změny ve vedení na veřejných vysokých školách, první kolo "restrukturalizace" Akademie věd⁹⁷ v roce 1993 a nekonceptní privatizace státních průmyslových výzkumných ústavů.⁹⁸

---

⁹⁵ ARNOLD, E. *International Audit of Research, Development & Innovation in the Czech Republic*. Final Report. Technopolis Group, 2011. MŠMT [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://audit-vav.reformy-msmt.cz/tiskove-zpravy/audit-tk-2>

⁹⁶ *Národní politika výzkumu a vývoje České republiky, II. Předkládací zpráva*. [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekcce=847>

⁹⁷ KOSTLÁN, A. *Likvidace Akademie věd nebo její privatizace?* [online]. [cit. 2012-20-07]. Dostupný z: <http://kostlan.blog.respekt.ihned.cz/c1-45963580-likvidace-akademie-ved-nebo-jeji-privatizace>

⁹⁸ Autoři analytické zprávy *International Audit of Research, Development & Innovation in the Czech Republic* uvádí, že v roce 1990 existovalo v České republice více než 500 státních výzkumných ústavů věnujících se průmyslovému výzkumu a vývoji, z nichž naprostá většina byla v 90. letech 20. století privatizována. Ke konci dekády pak pouhých 5% z původních 250 ústavů existovalo ve formě výzkumného ústavu.

Základní strategické dokumenty přijaté vládou v těchto letech, konkrétně "Zásady politiky vlády v oblasti vědy, výzkumu, rozvoje techniky a technologií" schválené vládním usnesením č. 123 ze dne 17. dubna 1991, "Zásady vlády ČR pro oblast výzkumu a vývoje", schválené vládním usnesením č. 282 ze dne 23. května 1994, "Zásady vlády pro oblast výzkumu a vývoje" schválené 23. dubna 1997 vládním usnesením č. 247, se ve zpětném hodnocení jeví jako problematické především proto, že "... *pojímaly výzkum a vývoj poněkud izolovaně, bez respektování důležitých vazeb na ekonomiku a společnost*⁹⁹."

Nekoncepčnost politiky výzkumu a vývoje v 90. letech a její izolovanost se pak projevila v nesystematizované privatizaci státních průmyslových výzkumných ústavů, kdy vedení ústavů bylo postaveno před příkaz shora provést privatizaci. Metody privatizace se různily, zahrnovaly jak rozdělení výzkumných ústavů na části a následnou transformaci těchto částí na akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným tak privatizaci formou veřejné soutěže, kdy na vítěze veřejné soutěže byl převeden majetek privatizovaného ústavu. V rámci této privatizace se část průmyslového výzkumu přesunula do soukromého sektoru a část zanikla.

Jak vyplývá ze zprávy shrnující výsledky nezávislého auditu systému výzkumu a vývoje v České republice, kterou na popud MŠMT realizovalo mezinárodním konsorciem vedené britskou firmou Technopolis¹⁰⁰, soudobá neexistence veřejných institucí zabývajících se aplikovaným výzkumem představuje v mezinárodním srovnání specifikum České republiky:

"With both the Universities and the Academy aiming to focus on basic research, the OECD statistics suggest there is very little experimental development done in the research and higher education sector. This is partly an artefact of the privatisation of industrially applied institutes during the 1990s, which means that the Research and Technology Organisation function performed in other countries by organisations such as TNO or the Fraunhofer Society are done by private companies in the R&D services sector. But it also implies that the ability of the research and higher education system to support the areas of engineering strength in Czech industry is limited."

---

⁹⁹ *Národní politika výzkumu a vývoje České republiky, II. Předkládací zpráva.* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=847>

¹⁰⁰ ARNOLD, E. *International Audit of Research, Development & Innovation in the Czech Republic. Final Report.* Technopolis Group, 2011. MŠMT [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://audit-vav.reformy-msmt.cz/tiskove-zpravy/audit-tk-2>

České republice tedy chybí veřejné instituce realizující aplikovaný výzkum nebo organizace realizující aplikovaný výzkum, tedy např. organizace, jakou je německá Fraunhofer Society nebo TNO, na druhé straně disponuje soukromými firmami, které se zabývají aplikovaným výzkumem, vývojem a transferem technologií.

Kromě toho, že se začalo projevovat slábnutí komparativních výhod České republiky v oblasti ekonomické, měla tato neřízená privatizace fatální důsledky především v oblasti politiky lidských zdrojů, kdy v mnoha případech (nikoliv ve všech) došlo k likvidaci existujících týmů vysoce kvalifikovaných pracovníků výzkumu a vývoje. Nejzávažnější důsledek pak spočívá ve ztrátě kontinuity prostředí pro výchovu nových pracovníků průmyslového výzkumu a vývoje.¹⁰¹ Důsledky v posledních letech pociťuje celý průmyslový sektor, kterému chybí pracovníci schopní realizovat technologické inovace.

Obrat v přístupu k problému nastal až v roce 1998. 10. června 1998 pak vláda schválila usnesením č. 397 dokument “Principy vědní politiky ČR na přechodu do 21. století”, který obsahoval základní principy příští národní politiky výzkumu a vývoje. Na podzim vláda vydala programové prohlášení, ve kterém přípravu národní politiky výzkumu a vývoje vyhlašuje

V roce 1998 tak začalo druhé období vývoje politiky výzkumu a vývoje v ČR (vztaženo na období po listopadu 1989). Toto období trvalo až do roku 2003. Podobně jako v jiných sférách i ve sféře výzkumu a vývoje začal být vývoj ovlivňován přípravami na vstup do Evropské unie.

V roce 1998 byl dále navržen systém financování výzkumu a vývoje pomocí tzv. výzkumných záměrů; MŠMT zahájilo financování výzkumných záměrů v roce 2001.

---

¹⁰¹ U většiny absolventů pouhé absolvování magisterského či postgraduálního studia na technické nebo matematicko-fyzikální či přírodovědné vysoké škole nestačí k tomu, aby se tito absolventi stali dobrými průmyslovými výzkumníky a vývojáři produkujícími technologické inovace. Nedílnou součástí formálního procesu výchovy pracovníka průmyslového výzkumu a vývoje je možnost nastoupit na juniorskou pozici v zavedeném výzkumném nebo vývojovém týmu, kde má možnost se setkat se staršími pracovníky výzkumu a vývoje s vysokou kvalifikací a především se zkušenostmi z praxe.

Postgraduální studium (dříve označované jako vědecká průprava) samozřejmě zvyšuje kvalifikaci konkrétního absolventa a prohlubuje rozsah znalostí a dovedností, které může na pozici pracovníka výzkumu a vývoje v průmyslu zužitkovat, ale nemůže mu poskytnout zkušenosti, které lze získat pouze a jen v praxi. Prostředí vysokých škol, ústavů akademie věd i různých center aplikovaného výzkumu založených vysokými školami nemůže z principu substituovat prostředí průmyslové. Pokud by se organizační uspořádání a metody práce vysoké školy shodovaly s organizačním uspořádáním uspořádáním a metodami práce výzkumné a vývojové divize průmyslového podniku, nebyla by to vysoká škola, ale výzkumná a vývojová divize průmyslového podniku.

Většina finančních prostředků pak směřovala na výzkum a vývoj realizovaný na veřejných vysokých školách univerzitního typu. Dokumenty vztahující se k realizaci výzkumných záměrů financovaných prostřednictvím MŠMT pak lze nalézt na webových stránkách MŠMT Výzkumné záměry¹⁰². V roce 2005 pak možnost poskytovat financování prostřednictvím výzkumných záměrů byla rozšířena na všechna ministerstva; objevil se první výzkum a vývoj financovaný výzkumnými záměry realizovaný mimo univerzity.

Klíčovými událostmi v tomto období bylo přijetí první Národní politiky výzkumu a vývoje České republiky¹⁰³ a dále přijetí Zákona č. 130/2002 Sb. o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací¹⁰⁴. Tímto zákonem byla zřízena Rada pro výzkum a vývoj (později Rada pro výzkum, vývoj a inovace). Realizace politiky pak spadala plně do působnosti správců jednotlivých rozpočtových kapitol a byla realizována především programy výzkumu a vývoje jednotlivých resortů, grantovou podporou a výzkumnými organizacemi financovanými institucionálně.

Třetí období pokrývá roky 2004-2008. Je to období konsolidace politiky výzkumu a vývoje v České republice; pro toto období je charakteristický posun cílů výzkumu a vývoje směrem k aplikovanému výzkumu a k inovacím. Jsou realizovány Operační programy Evropské Unie; v roce 2005 byla přijata Národní inovační politika České republiky na léta 2005 - 2010, ve které byly definovány čtyři hlavní cíle: a) posílit výzkum a vývoj jako zdroj inovací, b) vytvořit funkční spolupráci veřejného a soukromého sektoru. c) zajistit lidské zdroje pro inovace, d) zefektivnit výkon státní správy ve výzkumu, vývoji a inovacích¹⁰⁵.

V tomto období je také zavedeno přidělování finančních prostředků na základě dosažených výsledků. K tomu byl radou RVVI zřízen informační systém RIV a vytvořena speciální metodika¹⁰⁶; tato metodika je každý rok aktualizována. Vysokým

---

¹⁰² *Výzkumné záměry* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vyzkum/projekty>

¹⁰³ *Národní politika výzkumu a vývoje České republiky* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=844>

¹⁰⁴ *Zákon č. 130/2002 Sb. o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací*

¹⁰⁵ *Národní inovační politika České republiky na léta 2005 - 2010* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=14459>

¹⁰⁶ *Metodika hodnocení výsledků výzkumu a vývoje; verze metodiky platné pro jednotlivé kalendářní roky počínaje rokem 2004 byly publikovány a jsou dostupné na www.vyzkum.cz. Později byla tato metodika rozšířena a přejmenována. V roce 2011 pak nesla název Metodika hodnocení výsledků výzkumných organizací a hodnocení výsledků ukončených programů* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=608098>

školám a výzkumným institucím je pak část finančních prostředků přidělována na základě dosažených výsledků evidovaných v RIV. Přijetí metodiky vzbudilo rozsáhlou diskusi a objevily se oprávněné výtky; metodika vykazuje řadu nedostatků především v oblasti hodnocení kvality (neodlišuje kvalitu od kvantity), nastaveném bodovém hodnocení, (ne)rovnatelnosti oborů. nevyváženosti. Kvůli těmto vlastnostem se jí dostalo lidového označení "kafemlejnec". Jak je konstatováno ve zprávě shrnující výsledky nezávislého auditu systému výzkumu a vývoje v České republice¹⁰⁷, metodika navíc omezuje i uznání výsledků vzniklých ve spolupráci s průmyslem mimo grantové projekty (tj. mimo projekty financované ze státního rozpočtu nebo z programů EU), čímž vlastně potlačuje vytyčené priority v oblasti

Čtvrté období zahájené v roce 2008 je obdobím reformy. Reforma systému podpory výzkumu a vývoje je prováděna pod vedením Rady pro výzkum, vývoj. V této době dochází také k centralizaci řízení přidělování finančních prostředků směrem a k přesunu pravomocí v této oblasti k RVVI; to je ostatně konstatováno i v závěrečné zprávě¹⁰⁸ z auditu stavu výzkumu a vývoje v ČR, ve kterém je radě RVVI vytýkána přílišná centralizace a snaha vykonávat přidělování finančních prostředků místo toho, aby celý proces pouze koordinovala.

Vláda ČR v roce 2009 schvaluje Národní politiku výzkumu, vývoje a inovací na léta 2009-2015¹⁰⁹.

5.2 Rada pro výzkum, vývoj a inovace

Rada pro výzkum, vývoj a inovace je odborným a poradním orgánem vlády České republiky, který byl zřízen zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů. Rada pro výzkum, vývoj a inovace pokračuje v činnosti Rady pro výzkum a vývoj podle § 35 zákona č. 130/2002 Sb., ve znění účinném do dne 1. července 2009, a v činnosti Rady vlády České republiky pro výzkum a vývoj, zřízené

---

¹⁰⁷ ARNOLD, E. *International Audit of Research, Development & Innovation in the Czech Republic*. Final Report. Technopolis Group, 2011. MŠMT [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z WWW: <http://audit-vav.reformy-msmt.cz/tiskove-zpravy/audit-tk-2>

¹⁰⁸ ARNOLD, E. *International Audit of Research, Development & Innovation in the Czech Republic*. Final Report. Technopolis Group, 2011. MŠMT [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z WWW: <http://audit-vav.reformy-msmt.cz/tiskove-zpravy/audit-tk-2>

¹⁰⁹ *Národní politika výzkumu, vývoje a inovací ČR na léta 2009 – 2015*. [cit. 15.3.2012]. Dostupný z WWW: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=532844>

zákonem č. 300/1992 Sb., o státní podpoře výzkumu a vývoje, ve znění pozdějších předpisů.

5.3 Vysoké školy a koordinace výzkumu, vývoje a inovací

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů¹¹⁰, ustanovuje vykonávání vědecké a výzkumné činnosti jako jedno z hlavních poslání vysoké školy. V oblasti výzkumu a vývoje v současné době vzrůstá úloha vysokých škol; od vysokých škol se stále více očekává, že budou vytvářet kvalitní podmínky pro rozvoj špičkového výzkumu a vývoje a že současně budou schopny výsledky výzkumu a vývoje zprostředkovávat nebo přímo aplikovat v praxi a využívat je tak jako významný zdroj společenských inovací¹¹¹.

V oblasti výzkumu a vývoje podléhá vysoké školství působnosti Rady pro výzkum, vývoj a inovace.

I když Rada pro výzkum, vývoj a inovace spolupracuje do určité míry s MŠMT, došlo ve vysokém školství v České republice k vytvoření specifické situace, kdy na jedné straně stojí Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů¹¹², který vzájemně neodděluje vzdělávací a výzkumnou, vývojovou a tvůrčí činnost vysokých škol, resp. jejich akademických pracovníků, a na straně druhé dva samostatné orgány – MŠMT a Rada pro výzkum, vývoj a inovace. I když statut Rady pro výzkum, vývoj a inovace je odlišný od statutu Ministerstva (Rada se vymezuje jako poradní orgán), vznikají tu dva oddělené segmenty působnosti, do jejichž sféry vlivu vysoké školství bezpochyby patří.

Výše uvedené uspořádání je ještě podtrženo faktem, že reforma sektoru terciárního vzdělávání a reforma výzkumu a vývoje tvoří samostatné procesy. To je ostatně zřejmé již z Bílé knihy terciárního vzdělávání, která obsahuje koncepční návrh reformy sektoru terciárního vzdělávání, který však nezahrnuje (a v nejbližší době ani není plánováno, že by zahrnoval) reformu organizace výzkumu a vývoje na vysokých školách. Způsob realizace reforem tak vlastně nereflektuje neoddělitelnost vědeckého

---

¹¹⁰ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)

¹¹¹ *Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2006 - 2010* [online]. 2005, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vysoke_skoly/DZ_SWOT_na_web_30.8.05.doc

¹¹² Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)

bádání a univerzitní výuky typické pro evropské univerzity a deklarovaný v Magna Charta Universitatum¹¹³.

Jak ostatně uvádí zpráva OECD Odborné posouzení „Bílé knihy terciárního vzdělávání“¹¹⁴: „Jeden důležitý bod, který v „Bílé knize“ chybí, je podrobné pojednání o financování výzkumu. Ve většině systémů terciárního vzdělávání je primární hybnou silou diferenciace vysoce konkurenční a výkonově orientovaný systém financování výzkumu... Uvědomujeme si, že koncepce systému financování výzkumu je mimo působnost reformního týmu a že jde o téma, které by mělo být směřováno na Radu pro výzkum, vývoj a inovace. Skutečnost, že toto téma není součástí „Bílé knihy“ ... však oslabuje její analytickou váhu, protože podle všeho půjde o hlavní hybnou sílu diferenciace univerzit a fakult v České republice.“¹¹⁵.

Zejména po roce 2008, kdy byla zahájena reforma financování výzkumu, vývoje a inovací, se opakovaně objevuje nesoulad mezi jednáním RVVI a názory akademických pracovníků. Tento nesoulad je dále prohlubován tím, že za členy rady RVVI byly v roce 2011 převážně jmenovány osobnosti spojené kariérou s průmyslovou sférou nebo se státní správou. Rada VŠ se pak ve svém usnesení¹¹⁶ z 1.12.2011 ohrazuje proti způsobu „...kterým byla reprezentace vysokých škol zcela vyloučena z možnosti participovat na návrzích k obsazení Rady pro výzkum, vývoj a inovace, nebo alespoň z možnosti vyjádřit se k nim a přispět svým pohledem k obsazení RVVI na bázi odbornosti, kompetence a apolitičnosti.“

---

¹¹³ Magna Charta Universitatum [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.magna-charta.org/library/userfiles/file/mc_czech.pdf

¹¹⁴ Odborné posouzení "Bílé knihy terciárního vzdělávání" vydané Ministerstvem školství v lednu 2009 [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Reponse_cz.pdf

¹¹⁵ Odborné posouzení "Bílé knihy terciárního vzdělávání" vydané Ministerstvem školství v lednu 2009 [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Reponse_cz.pdf

¹¹⁶ Informace a hlavní usnesení z mimořádného zasedání předsednictva Rady vysokých škol konaného dne 1.12.2011 [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.radavs.cz/a_clanek.php?c=1269&oblast=0&historie=11

6. REFORMA TERCIÁRNÍHO SEKTORU VZDĚLÁVÁNÍ

Hovoří-li se v současnosti o reformě terciárního sektoru vzdělávání, téměř vždy je zahájena publikováním Bílé knihy terciárního vzdělávání, která po několikaleté diskusi vyústila v předložení věcného záměru zákona o vysokých školách. Ve skutečnosti však české vysoké školství prochází od roku 1989 reformami téměř neustále; nejprve se jednalo o reformy, které Průcha označuje jako "spontánní reakci proti starému vzdělávacímu systému". Druhým reformním procesem, kterým vysoké školy prošly, bylo přizpůsobení vzdělávání požadavkům Boloňského procesu.

V této kapitole se budeme věnovat systémové reformě terciárního sektoru vzdělávání vycházející z Bílé knihy terciárního vzdělávání.

6.1 Historie reformy¹¹⁷

Pověření k tvorbě Bílé knihy terciárního vzdělávání, která představuje výchozí oficiální dokument pro přípravu reformy terciárního vzdělávání v ČR¹¹⁸, získalo MŠMT od Vlády ČR v roce 2007. MŠMT představilo první verzi Bílé knihy terciárního vzdělávání¹¹⁹ v květnu 2008 na konferenci Inovační fórum: "Jak dál v terciárním vzdělávání?". Tato pracovní verze Bílé knihy byla veřejným dokumentem; do 15. září 2008 bylo možné zapojit se do diskuse zasláním připomínek, námětů či doporučení autorskému týmu, který připomínky zapracoval do druhé verze Bílé knihy. Uzavření veřejné diskuse proběhlo na konferenci, kterou pořádal Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovy dne 3. listopadu 2008¹²⁰. I když MŠMT na svém webu uvádí, že došlo k vypořádání a zapracování všech připomínek, lze z dalšího vývoje kritiky Bílé knihy i na základě prostého porovnání dokumentů (např. připomínek ČKR

---

¹¹⁷ Při popisu historie reformy jsem vycházela z rešerše, kterou jsem zpracovala ve své bakalářské práci *"Analýza vybraných problémů vztahujících se k rozpočtu ČVUT a k rozdělování neinvestičních finančních prostředků"* obhájené v roce 2010 na Masarykově ústavu vyšších studií ČVUT. Text jsem potřebným způsobem zkrátila, přepsala a doplnila.

¹¹⁸ *Bílá kniha terciárního vzdělávání*, Ministerstvo školství a mládeže [online]. [cit. 2009-12-30]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>

¹¹⁹ MATĚJŮ, P. *Bílá kniha terciárního vzdělávání: Pracovní verze určená k veřejné diskusi* [online]. 2008, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/bila_kniha/BK_k_diskusi_tisk.pdf

¹²⁰ *Strategické a koncepční dokumenty - červen 2009* [online]. MŠMT 2009, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>

shrnutých v ¹²¹ a nové verze Bílé knihy¹²²) usuzovat, že autorský tým pravděpodobně zapracoval jen ty připomínky, které nebyly koncepčně v rozporu s navrhovanou reformou a se záměry MŠMT.

Bílá kniha terciárního vzdělávání byla dne 26.1.2009 projednána vládou¹²³ a projednaná verze byla zveřejněna. V roce 2009 diskuse nad Bílou knihou pokračovala v rámci diskuse k reformě vysokého školství, přičemž mnoho připomínek vzbudil i způsob vedení diskuse ze strany MŠMT. V únoru 2009 iniciativa Pro vzdělanost, která zastřešuje společné akce členů akademické obce České republiky při přípravě reformy vysokoškolského vzdělávání a jeho financování¹²⁴, vydala tzv. Hradecké prohlášení¹²⁵, ve kterém kromě svého stanoviska k zásadám Bílé knihy vyjádřila i obavy nad nedemokratičností postupu MŠMT při prosazování reformy. Problém reformy navržené v Bílé knize nezjednodušuje i skutečnost, že ačkoliv vláda na svém jednání schválila pracovní verzi Bílé knihy a reformy v ní obsažené, současně vydala prohlášení, že neuvažuje o zavedení školného¹²⁶. Přitom právě systém financování vysokoškolského sektoru formou spoluúčasti studentů ve formě tzv. odloženého školného představuje jeden z klíčových pilířů reformy. V roce 2009 vznikl na půdě Univerzity Karlovy konkurenční návrh reformy¹²⁷, který byl zaslán MŠMT. MŠMT naopak zorganizovalo vlastní dotazníkové šetření mezi akademickými pracovníky o jejich postoji k reformním záměrům Bílé knihy; výsledky pak zveřejnilo ve formě úplné zprávy¹²⁸ a ve formě

---

¹²¹ *Stanovisko České konference rektorů k Bílé knize terciárního vzdělávání* [online]. Praha, i-Forum, Univerzita Karlova, 2008. ISSN 1214-5726. [cit.2010-01-2]. Dostupný z WWW: <http://www.cuni.cz/IFORUM-6060.html>

¹²² MATEJŮ, P. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. 2009, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>

¹²³ *Usnesení vlády z 26.1.2009* [online]. 2009, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>

¹²⁴ *Iniciativa pro vzdělanost* [online]. 2009. [cit.2010-01-5] Dostupný z WWW: <http://www.provzdelanost.cz/index.php>

¹²⁵ *Hradecké prohlášení* [online]. 2009. [cit.2010-01-5] Dostupný z WWW: <http://www.provzdelanost.cz/index.php?page=prohlaseni.html>

¹²⁶ ŘÍHOVÁ, B., SUCHOMEL, P. *Vláda kývla na reformu vysokých škol, školné však nezavede* [online]. iDNES.cz ze dne 26.1.2009. [cit.2010-01-5] Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/vlada-kyvla-na-reformu-vysokych-skol-skolne-vsak-nezavede-pnf-/studium.asp?c=A090126_121924_studium_bar

¹²⁷ PŘIBYL, M. *Univerzita Karlova navrhla vlastní reformu vysokých škol, požaduje v ní větší finanční jistoty pro školy*. Praha, Právo, 15. května 2009, Borgis, a. s., 2009.

¹²⁸ *Výzkum akademických pracovníků vysokých škol: Závěrečná zpráva* [online]. Survey, Consulting & Care [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tiskove_zpravy/Vyzkum_akademickyh_pracovniku_VS_Zaverecna_zprava.pdf

zkrácené zprávy¹²⁹. I když koncepce dotazníku vyvolala některé protesty¹³⁰, provedená expertíza neprokázala návodnost otázek obsažených v dotazníku¹³¹. Na druhou stranu volba otázek zařazených do dotazníku a částečně i interpretace výsledků^{132 133} mohou v čtenáři vyvolat řadu otázek ohledně ověřovaných hypotéz a cílů dotazníkového šetření¹³⁴. Na podzim 2009 MŠMT dále nechalo zpracovat dotazníkový průzkum zaměřený na zjištění postojů studentů k placení školného. Aktuální verze Bílé knihy byla předložena k odbornému posouzení OECD¹³⁵. Výsledky posouzení jsou pak přístupné v analytické zprávě OECD „Expert Response to Czech Republic Ministry of Education January 2009 White Paper on Tertiary Education“¹³⁶, v českém překladu pak dostupný pod názvem Odborné posouzení „Bílé knihy terciárního vzdělávání“ vydané Ministerstvem školství v lednu 2009¹³⁷. Diskuse nad reformou terciárního sektoru vzdělávání pokračovala po celý rok 2010. Na začátku roku 2011 MŠMT představilo

---

¹²⁹ MATĚJŮ, P. - FISCHER, J. *Výzkum akademických pracovníků vysokých škol: Stručný souhrn výsledků* [online]. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tiskove_zpravy/Vyzkum_akademickyh_pracovniku_VS_Strucny_souhrn_vysledku.pdf

¹³⁰ *Výzkum akademických pracovníků předmětem kritické diskuse* [online]. Praha, i-Forum, Univerzita Karlova, 2009. ISSN 1214-5726. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: <http://www.cuni.cz/IFORUM-8002.html>

¹³¹ RABUŠÍK, L. *Expertíza dotazníku Výzkumu akademických pracovníků vysokých škol ČR* [online]. Brno, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2009. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tiskove_zpravy/Vyzkum_akademickyh_pracovniku_VS_Expertiza_dotazniku.pdf

¹³² *Výzkum akademických pracovníků vysokých škol: Závěrečná zpráva* [online]. Survey, Consulting & Care [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tiskove_zpravy/Vyzkum_akademickyh_pracovniku_VS_Zaverecna_zprava.pdf

¹³³ MATĚJŮ, P. - FISCHER, J. *Výzkum akademických pracovníků vysokých škol: Stručný souhrn výsledků* [online]. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tiskove_zpravy/Vyzkum_akademickyh_pracovniku_VS_Strucny_souhrn_vysledku.pdf

¹³⁴ RENDL, M. *Co vyplývá z výsledků výzkumu akademických pracovníků* [online]. Praha, i-Forum, Univerzita Karlova, 2009. ISSN 1214-5726. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: <http://www.cuni.cz/IFORUM-6046.html>

¹³⁵ *OECD hodnotí takzvanou Bílou knihu terciárního vzdělávání v zásadě kladně* [online]. [cit.2009-12-20]. Dostupný z WWW: <http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/media/oecd-hodnoti-takzvanou-bilou-knihu-terciarniho-vzdelavani-v-zasade-kladne>

¹³⁶ *Expert Response to Czech Republic Ministry of Education January 2009 White Paper on Tertiary Education* [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Response_eng.pdf

¹³⁷ *Odborné posouzení "Bílé knihy terciárního vzdělávání" vydané Ministerstvem školství v lednu 2009* [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Reponse_cz.pdf

pracovní návrh věcného záměru zákona o vysokých školách¹³⁸. Návrh byl odbornou veřejností odmítnut jako nepřijatelný. Také věcný návrh zákona o finanční pomoci studentům¹³⁹, který byl uveřejněn v listopadu 2011, byl odbornou veřejností považován za nedostatečně projednaný. Oba zmíněné věcné návrhy zákonů však byly bez dalšího projednání postoupeny do vnějšího připomínkového řízení. Do tohoto řízení byly formálně zařazeny i Česká konference rektorů a Rada vysokých škol. Připomínky České konference rektorů však nebyly v podstatě akceptovány, což, s přihlédnutím na nestandardní způsob, jakým byl věcný návrh zákona o finanční pomoci studentům vypracován, vedlo k velkým protestním akcím.

Zásadní námitky proti věcným záměrům zákona byly následující:

- Cílem reformy je silné centrální řízení VŠ rektorem, kterého dosadila Rada veřejných vysokých škol. Akademické senáty VŠ by byly v podstatě redukovány na poradní sbory.
- Návrhem prosazované manažerské řízení VŠ by podle odborné veřejnosti v praxi selhalo.
- Návrh snižuje zastoupení studentů v akademických senátech VŠ, což by podle odborné veřejnosti mohlo vést k degradaci VŠ na školící střediska. Navíc toto snížení zastoupení studentů v akademických senátech nepřinese zvýšení kvality samosprávy a řízení VŠ, ani zvýšení celkové kvality VŠ.
- Návrh mění význam titulů docentů a profesorů a svazuje je na konkrétní pracovní místa. Rozdíl mezi docentem a profesorem je podle kritiků návrhu pouze zanedbatelný (profesor působí na mezinárodní úrovni, zatímco docent zřejmě podle tohoto návrhu ne).
- Návrh předpokládá zavedení školného v takové formě, která nepovede ani ke zvýšení motivace studentů, ani k nárůstu kvality VŠ. Na tomto návrhu vydělají, podle odborné veřejnosti, pouze banky.
- Návrh je podle kritiků nedodělek, který nejenže nezlepší kvalitu vysokého školství, ale způsobí spíše pouze chaos.

---

¹³⁸ *Věcný záměr zákona o vysokých školách* [online]. [cit. 10.3.2012]. Dostupný z WWW: <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf?pid=RACK8NND62GW>

¹³⁹ *Věcný záměr zákona o finanční pomoci studentům* [online]. [cit. 10.3.2012]. Dostupný z WWW: <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf?pid=RACK8NNDC7K8>

V prosinci 2012 Česká konference rektorů ve svém usnesení nedoporučuje k přijetí Věcný záměr zákona o vysokých školách¹⁴⁰. Rada vysokých škol kritizuje MŠMT a důrazně žádá zpracování připomínek. Celkově vedly návrhy k protestům mnoha akademických senátů a dalších orgánů VŠ. V lednu 2012 proběhlo shromáždění Akademické obce Univerzity Karlovy, které provázel studentský happening s házením melounů na budovu MŠMT. Ministr školství však nadále diskusi odmítal a na stávajícím znění návrhů trval. Protesty trvaly i celý únor a březen 2012.

---

¹⁴⁰ *Usnesení 113, zasedání Pléna České konference rektorů* [online]. [cit. 15.3.2012]. Dostupný z WWW: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-11932.html>

7. OD ZÁKLADNÍHO VÝZKUMU K INOVACÍM: O ORIENTACI UNIVERZITNÍHO VÝZKUMU A VÝVOJE NA POTŘEBY PRŮMYSLU

Jedním z cílů reformy českého veřejného vysokého školství je snaha orientovat univerzitní výzkum a vývoj na potřeby průmyslu; někdy bývá tento proces označován pojmem transfer výsledků výzkumu a vývoje (myšleno z univerzit do průmyslu), případně se přímo hovoří o podílu průmyslu na financování výzkumu a vývoje na univerzitách. V této kapitole se budu zabývat reformami podobného charakteru, které proběhly nebo probíhají v zahraničí.

7.1 Zpět k počátkům: orientace univerzitního výzkumu na potřeby průmyslu v U.S.A., Bayh Dole Act a Stevenson-Wydler Technology Innovation Act

Prvotní příčiny vzniku tlaku na orientaci výzkumu a vývoje na českých univerzitách na potřeby průmyslu je nutné hledat v minulosti, a to v 70. a 80. letech v U.S.A.

Požadavek transferu technologií a výsledků výzkumu a vývoje z univerzit do průmyslu byl formulován jako jeden z hlavních cílů politiky U.S.A. v druhé polovině 70. let a v 80. letech 20. století¹⁴¹. Bezprostředním podnětem pro formulaci tohoto požadavku byl klesající trend hospodářských výsledků U.S.A. v 70. letech 20. století, obavy z recese, pokles technologické konkurenceschopnosti U.S.A., zvyšující se deficit státního rozpočtu a negativní bilance zahraničního obchodu v 2. polovině 70. let. Významnou roli při formulaci tohoto požadavku pravděpodobně sehrála i názorová orientace tehdejšího prezidenta U.S.A. Ronalda Regana, která se projevila i v přístupu k reformám veřejné správy¹⁴².

Vláda a členové kongresu znepokojení ekonomickým vývojem se rozhodli přijmout opatření, která měla stimulovat technologickou konkurenceschopnost U.S.A. a

---

¹⁴¹ LEE, Y.S. 'Technology transfer' and the research university: a search for the boundaries of university-industry collaboration. *Research Policy*, Volume 25, Issue 6, September 1996, Pages 843-863

¹⁴² V roce 1981 prezident Ronald Reagan vydal tzv. Executive Order 12291, který vyžadoval aby všechny státní úřady Spojených Států aplikovaly na všechny hlavní právní předpisy tzv. metodu CBA (cost-benefit analysis, analýza přínosů a nákladů). Prezidentovi k souhlasu musely být předkládány pouze takové právní předpisy, které mají větší přínosy než náklady. Důkazní břemeno leželo na příslušných úřadech, které byly povinny efektivnost vynaložených nákladů doložit analytickým rozbohem.

urychlit přesun nových poznatků, know-how a lidských zdrojů z oblastí výzkumu a vývoje z univerzit do průmyslu. Jednalo se tedy primárně o politické rozhodnutí, přičemž přijatá opatření měla charakter silné státní intervence do existujícího uspořádání vztahů mezi univerzitami a průmyslem (v širším pojetí mezi univerzitami a společnostmi).

V tomto bodě je třeba zdůraznit, že základem této státní intervence do ekonomiky byla a) víra v platnost předpokladu, že umělými politickými a ekonomickými opatřeními lze oživit ekonomiku a udržet existující ekonomické prvenství U.S.A, a dále b) víra v platnost předpokladu, že k tomuto cíli povede politika užší spolupráce průmyslu a univerzit a transferu technologií z univerzit do průmyslu. Přijatá strategie byla posléze do života přijetím řady zákonů podporujícím tento požadavek Kongresem.

Až do roku 1980 byl transfer technologií z univerzit do průmyslu realizován prostřednictvím neziskových společností a federálních agentur nebo formou vládních transferových programů realizovaných univerzitami. V roce 1980 přijal Kongres dva klíčové zákony, kterými byly Bayh Dole Act (PL96-517)¹⁴³ a Stevenson-Wydler Technology Innovation Act (PL96-480).

V rámci zákona Bayh Dole Act (PL96-517) univerzity získaly oprávnění poskytovat komerční sféře formou licencí výsledky z výzkumu a vývoje financovaného z federálního rozpočtu. Tento zákon přenesl na univerzity pravomoc stát se vlastníky patentů vzniklých v souvislosti s výzkumem financovaným ze státního rozpočtu. Až do přijetí tohoto zákona musely být výsledky výzkumu a vývoje financovaného z federálního rozpočtu plně veřejné, tj. vlastníkem patentů byla federální vláda¹⁴⁴.

Zákon Stevenson-Wydler Technology Innovation Act¹⁴⁵ (PL96-480) pak umožnil autorizovaným federálním laboratořím provádět transfer technologií do průmyslu, zakládat společné laboratoře průmyslových firem a univerzit na univerzitách a posílit výměnu vědeckých a technických pracovníků mezi univerzitami, průmyslem a federálními laboratořemi. Vlastní implementace tohoto zákona je pak popsána ve zprávě

---

¹⁴³ *Text of the Bayh-Dole Act (35 USC 200-212)* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/35/200>

¹⁴⁴ Innovation's golden goose: The reforms that unleashed American innovation in the 1980s, and were emulated widely around the world, are under attack at home [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.economist.com/node/1476653?Story_id=1476653

¹⁴⁵ *Stevenson-Wydler Technology Innovation Act (PL96-480)* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.csrees.usda.gov/about/offices/legis/techtran.html>

Implementation of P.L. 96-480 Stevenson-Wydler Technology Innovation Act of 1980.¹⁴⁶

Třetím zákonem podporujícím úzké propojení univerzit a komerční sféry je zákon Cooperative Research Act přijatý v roce 1984, který uděloval výjimku z antitrustových aliancím vytvářeným za účelem transferu technologií univerzitami a průmyslovými společnostmi. Tento zákon byl v roce 1993 novelizován zákonem National Cooperative Research and Production Act of 1993.¹⁴⁷

Reforma financování univerzitního výzkumu byla v U.S.A. řízena shora a v akademické sféře se setkala s velkým odporem¹⁴⁸; při její prosazování byla propagována tzv. myšlenka "návratu ke kořenům", tj. návrat amerických univerzit k funkci, kterou ve společnosti zastávaly v 18. a 19. století. Ačkoliv americké univerzity byly v době svého vzniku v 18. a 19. století silně ovlivněny modelem univerzit německých, který se prosadil spolu s rozvíjející se demokracií v Evropě, a který kladl důraz na autonomii a politickou nezávislost univerzit, jejich ukotvení do americké společnosti bylo bylo legislativně zastřešeno přijetím zákona Morrill Act z roku 1862 a zákonem Hatch Act z roku 1887; oba tyto zákony zdůrazňovaly službu univerzit průmyslu a zemědělství a financování pomocí zemských grantů (*landgrant*).¹⁴⁹

Z pohledu naší studie je důležité, že tedy tlak na financování univerzit formou přímé spolupráce univerzit a průmyslu nevznikl jako přirozený důsledek vývoje společnosti, ale jako opatření sociálního inženýrství (zásah státu).

---

¹⁴⁶ Implementation of P.L. 96-480 Stevenson-Wydler Technology Innovation Act of 1980: hearings before the Subcommittee on Science, Research, and Technology of the Committee on Science and Technology, U.S. House of Representatives, Ninety-seventh Congress, first session, July 14, 15, 16, 1981, Svazek 2.

¹⁴⁷ *National Cooperative Research and Production Act of 1993*, Pub. L. No. 103-42, 107 Stat. 117 (1993), codified at 15 U.S.C. §§4301-06 [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.justice.gov/atr/foia/divisionmanual/204293.htm>

¹⁴⁸ MATKIN, G.W. Technology and public policy: Lessons from a case study. *Policy Studies Journal* 22 (2), 1994, 371-383.

¹⁴⁹ Nutno podotknout, že v podmínkách politického liberalismu, který v U.S.A. v 19. století převládal, toto ukotvení mělo zaručit především službu univerzit veřejnosti za současné silné autonomie univerzit, nikoliv podřízení se univerzit politickým a ekonomickým zájmům různých skupin. Je však nutné si položit několik otázek. první otázkou je otázka ohledně intenzity spolupráce univerzit s průmyslem a zemědělstvím v 19. století. Druhou otázkou, je otázka, jaký vliv na prudký rozvoj ekonomiky v U.S.A. v 19. století neměla spíše marginální vliv. bylo politické uspořádání, kterému tehdejší evropské monarchie a v neposlední řadě i expanze střední a západní části Severoamerického kontinentu. Hledání odpovědi na tyto otázky je mimo rozsah této práce, nicméně při posuzování je vhodné existenci těchto otázek vzít v úvahu.

Ekonomický dopad zákona Bayh-Dole Act bývá zdůrazňován především jeho podporovateli; za ekonomický přínos je pak pokládán nárůst počtu podaných a využitých patentů.

Ve zprávě¹⁵⁰ věnované analýze přínosů a obhajobě Bayh-Dole Act se uvádí, že tento zákon umožňuje federální agentuře stáhnout již udělenou licenci na užití výsledků výzkumu a vývoje financovaného z federálního rozpočtu soukromé organizaci a udělit licenci jiné organizaci, a to tehdy pokud nositel licence neuvede v adekvátní době produkt na trh. K datu vydání zprávy, žádná z federálních agentur tohoto ustanovení v praxi nevyužila. Zpráva¹⁵¹ však zmiňuje tři případy, kdy federální agentury obdržely ve formě petice podnět k odejmutí licence - konkrétně se jedná o případy společností Cellpro (*The Case of Celpro, Inc.*), Norvir (*The Case of Norvir,*) a Xalatan (*The Case of Xalatan*).

Zákon Bay-Dole Act je v U.S.A. byl a je stále předmětem mnoha debat. Senátoři Russel Long, Gaylord Nelson, Emilio Daddario a ředitel HEW Joseph Califano zformulovali často diskutovanou námitku proti zákonu Bay-Dole Act a navrhli jeho zrušení. Poukázali na to, že veřejnost platí za vyvinuté léčivé látky dvakrát. Jednou ve formě daňových výdajů na výzkum a jednou ve formě vysokých cen za léky, které jsou chráněny exkluzivními patenty.

Zastánci zákona Bayh-Dole Act odmítají výše uvedené námitky takto: "*Such critics fail to acknowledge the clear and measurable benefits that the Bayh-Dole policy had produced. Moreover, the alternatives they have posed create their own specific difficulties.*"¹⁵²

Odmítnutí je tedy postaveno na dvou argumentech. První argument je ekonomický; zastánci zákona se odvolávají na měřitelné přínosy dopadu zákona v praxi; měřitelné přínosy jsou většinou ekonomické ukazatele. V druhém bodě se zastánci zákona odkazují na kritickou analýzu alternativ nabízených oponenty zákona.

Celkem zásadní námitka oponentů zákona Bayh-Dole Act je tedy odmítnuta, aniž by se diskuse vedla přímo o obsahu této námitky, tj. o etickém rozměru poskytnutí výsledků výzkumu financovaného z federálního rozpočtu soukromé sféry.

---

¹⁵⁰ *The Bayh-Dole Act at 25*. White paper. A publication of BayhDole25, Inc. Dostupné z WWW: www.bayhdole25.org

¹⁵¹ *The Bayh-Dole Act at 25*. White paper. A publication of BayhDole25, Inc. Dostupné z WWW: www.bayhdole25.org

¹⁵² *The Bayh-Dole Act at 25*. White paper. A publication of BayhDole25, Inc. Dostupné z WWW: www.bayhdole25.org

Kromě toho, že přijetí zákona Bayh-Dole Act vedlo k navýšení příjmů univerzit z prodeje licencí a k rychlejšímu transferu technologií, má tento zákon i řadu problematických konsekvencí. Clifton Leaf popisuje¹⁵³ případ vývoje léku proti AIDS na univerzitě Emory University. Raymond Schinazi, vědecký pracovník z této univerzity, v roce 1989 shlédl na odborné konferenci v Montrealu příspěvek Bernarda Bellau, ve kterém Bellau hovořil o výsledcích experimentů s určitou látkou. Schinaziho napadlo, že by určitým postupem bylo možné látku pozměnit tak, aby se zvýšila její účinnost. V roce 1990 si Emory University nechala výsledek práce Schinaziho patentovat. Výsledek práce vědce Bellau měla patentovaná společnost Glaxo Wellcome (nyní GlaxoSmithKline), která okamžitě patent univerzity Emory University soudně napadla. Soudní spory se opakovaly pro Evropu, Jižní Koreu, Austrálii a Kanadu. Univerzita Emory University zastoupená týmem svých právníků sice všechny patentové spory vyhrála, nicméně patentové spory se táhly okolo 15 let a byly finančně velmi nákladné.¹⁵⁴

7.2 Zpět k počátkům: orientace univerzitního výzkumu na potřeby průmyslu ve Velké Británii, Austrálii a dalších zemích

Z ekonomického hlediska představuje Bayh-Dole Act vlastně intervenční pobídku, která posiluje postavení držitelů licencí výzkumu financovaného z federálního rozpočtu na tuzemském i mezinárodním trhu. Spolu s tlakem na udržení mezinárodního volného trhu, případně odstraňování bariér z tohoto trhu pak vede ke zvýhodnění příjemce této pobídky.

Na mezinárodním trhu, kde se objeví tyto intervence, je vyvíjen velký tlak na ostatní státy (uskupení států), aby přijaly protiopatření. Tlak na přijetí protiopatření roste paradoxně u těch států (uskupení států), které mají propracovaný systém ochrany průmyslového vlastnictví poskytující dlouhodobou právní ochranu novým produktům nebo uznávají díky mezinárodním dohodám platnost US patentů. Společnosti, které získaly exkluzivní licenci na produkt výzkumu a vývoje financovaný z federálního rozpočtu U.S.A., pak při vstupu na interní trh jiných států buď využívají přímo uznávání

---

¹⁵³ LEAF, C. *The Law of Unintended Consequences* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://lists.essential.org/pipermail/ip-health/2005-September/008305.html>

¹⁵⁴ Tento případ zde zmiňuji proto, že žádná z koncepcí reformy univerzit v ČR ani žádná z koncepcí orientace výzkumu a vývoje na univerzitách v ČR na potřeby průmyslu prezentovaná Radou pro výzkum, vývoj a inovace se vůbec nezabývá problémem, kde by v případě napadení patentu podaného českou univerzitou tato univerzita získala finanční zdroje na právní zastupování v mezinárodním sporu.

platnosti US. patentů v legislativě států, na jejichž trh vstupují, nebo přihlásí národní patenty dotovaný produkt (případně patent Evropský ři vstupu na evropský trh).

Rozebereme výše uvedené blíže a podíváme se na možné dopady: státy, na jejichž trh dotovaný produkt vstoupí a které dotovanému produktu poskytují právní ochranu, jsou přinuceny přijmout protiopatření, jinak jim hrozí: a) snížení bilance export/import, b) postupné snížení konkurenceschopnosti průmyslu, c) postupné snížení úrovně tuzemského výzkumu a vývoje, d) pokles HDP, e) v důsledku poklesu HDP růst deficitu nebo drastické omezení výdajů na veřejnou sféru.

Orientace výzkumu na univerzitách v U.S.A. na potřeby průmyslu, a dále skutečnost, že firmám je umožněno získávat výlučné licence na výsledky výzkumu financovaného z federálního rozpočtu, spolu se vznikem WTO, vedly k tomu, že ostatní vyspělé státy začaly postupně přijímat opatření na podporu inovací. V mnoha zemích OECD byla postupně z důvodu zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky zaváděna politika užší spolupráce univerzit s průmyslem.¹⁵⁵

7.3 Vztah akademických pracovníků k reformě prosazující úzkou transfer výsledků výzkumu a vývoje z univerzit do

V této části se budu zabývat hledáním odpovědi na otázku, jakým způsobem byla v U.S.A. přijata shora nařízená reforma o spolupráci univerzit a průmyslem akademickými pracovníky. Použiji opět kriticko-teoretický přístup, a to analýzu dostupných dokumentů vztahujících se ke zkoumané problematice.

Přijetí zákonů, které de facto přinutily americké univerzity k úzké spolupráci s průmyslem, se neobešlo bez prudké reakce akademické sféry. Byla otevřena veřejná debata, která víceméně trvá dodnes. Kromě think-tanků, konferencí a publikací v tisku se v rámci této debaty objevila i řada výzkumných prací, které se zabývají dopadem přijatých reforem na akademické prostředí v U.S.A a na společnost.

Bok¹⁵⁶ uvádí, že akademičtí pracovníci v U.S.A. jsou znepokojeni tím, že příliš úzká spolupráce univerzit s průmyslem bude mít nedozírné následky na univerzitní život, ovlivní akademické svobody a dlouhodobý výzkum a v neposlední řadě i integritu akademického prostředí.

---

¹⁵⁵ CALVERT, J. - PATEL, P. University-industry research collaborations in the UK: bibliometric trends, *Science and Public Policy*, Volume 30, Number 2, 1 April 2003, pp. 85-96(12)

¹⁵⁶ BOK, D. *Universities and the Future of America*, Duke University Press, Durham, N.C., 1990

Matkin¹⁵⁷ prezentoval případovou studii o důsledcích financování univerzit formou úzké spolupráce s průmyslem. Tato studie se opírá o empirická data, která nasbíral v letech 1989 až 1994 na University of California (UC). Matkin v této případové studii poukazuje na kolizi, která vznikla v důsledku aplikace úzké spolupráce s průmyslem bez toho, že by byly nastaveny konkrétní hranice této spolupráce. Kolize, kterou zmiňuje, se týká dvou hlavních úkolů univerzity, které má v novém "neotransferovém" modelu plnit, a to jednak zachování tradiční nezávislosti a pěstování výuky a výzkumu nezávislého na politice a ekonomice, a jednak úkolu rozvíjet ekonomické aktivity, obchodovat s intelektuálním vlastnictvím a zakládáním firem realizovat transfer technologií do průmyslu.

Vzhledem k tomu, že zkušenosti akademických pracovníků z University of California bohužel nejsou ojedinělé, ozývají se v U.S.A. stále častěji hlasy volající po nastavení hranic pro spolupráci univerzit s průmyslem

Lee¹⁵⁸ provedl na jaře 1994 dotazníkový výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jaké jsou postoje akademických pracovníků k proběhlé reformě. Dotazníkového výzkumu se zúčastnilo přibližně 1000 akademických pracovníků ze 115 amerických univerzit. Do výzkumu byly zahrnutí akademičtí pracovníci na pozici profesorů na vedoucích pozicích (*chairs*), řádných profesorů (*full professors*) a docentů (*associate professors*). Soubor byl vybrán tak, aby bylo přibližně rovnoměrně pokryto devět vědních oblastí; soubor zahrnoval akademické pracovníky z oblasti přírodních věd (konkrétně chemie, biologie, fyzika), technických věd (konkrétně chemicko-technologické inženýrství, výpočetní technika a informatika, elektrotechnika, materiálové inženýrství) a společenských věd (konkrétně ekonomie, politické vědy).

Lee se ve vlastním výzkumu zaměřil na několik otázek. První otázkou, na kterou hledal odpověď, byla otázka, zda výzkum vedoucí k významným patentovatelným vynálezům je nebo není akademickou komunitou vnímán jako stejně významný jako výzkum, jehož výsledkem jsou významné (citované) publikace, a to včetně možnosti

---

¹⁵⁷ MATKIN, G.W. Technology and public policy: Lessons from a case study. *Policy Studies Journal* 22 (2), 1994, 371-383.

¹⁵⁸ LEE, Y.S. 'Technology transfer' and the research university: a search for the boundaries of university-industry collaboration *Research Policy*, Volume 25, Issue 6, September 1996, Pages 843-863

získat trvale placený akademický post (*tenure*).¹⁵⁹ Lee¹⁶⁰ uvádí, že 70,7% dotazovaných profesorů se vyslovilo pro to, aby patentované vynálezy byly vnímány jako články v impaktu, oproti 29,3% profesorů, kteří se vyslovily pro to, aby patentované vynálezy byly pojímány jako publikace mimo impakt. 72% respondentů pak připouštělo, že výzkum financovaný kontrakty z průmyslu má v rámci univerzitního výzkumu své místo.

Při citaci výše uvedených výsledků je však nutné dodat, že řada respondentů připojila k vyjádřenému souhlasu či nesouhlasu připomínku zdůvodňující souhlas/nesouhlas nebo připomínku upravující rozsah souhlasu (tj. podmiňující souhlas s průmyslovým výzkumem určitými ne všeobecně platnými okolnostmi).

Tyto připomínky jsou velmi zajímavé z toho důvodu, že jsou velmi podobné, neli shodné s připomínkami, které se objevovaly v diskusích probíhajících kolem reformy výzkumu a vývoje v českém prostředí.

V připomínkách z experimentálních dat, která získal Lee, je sice patrná podpora reformy v inženýrských oborech, např. *"O tom je přece inženýrství"*, avšak je zde též patrná určitá nedobrovolnost účasti na tomto způsobu financování výzkumu, např. *"Neměli jsme jinou volbu, neboť financování základního výzkumu je výrazně snižováno"*, nebo: *"Jelikož je podstatně obtížnější získat finanční prostředky od vlády, je to jediná možnost jak finančně ocenit vědeckou práci členů fakulty"*.

Podmíněná podpora financování univerzitního výzkumu formou průmyslových kontraktů je pak vyjádřena v připomínkách podmiňujícím "souhlasil bych, kdyby...", přičemž mezi podmínkami najdeme *"...kdyby byla práce volně publikovatelná"*; *"...kdyby práce podporovala studenty magisterského studia v publikování a při tvorbě závěrečných prací"*; *"...pokud by byl výzkum dostatečně náročný a nejednalo by se jen o levnou práci pro průmysl"*.

---

¹⁵⁹ I když struktura amerického vysokého školství a jeho vztah amerických vysokých škol k federální vládě je odlišná od ČR, a tudíž každé srovnání musí být tedy prováděno velmi opatrně, srovnání se situací v ČR se zde přímo nabízí. Prostý fakt, že 14 let po přijetí zákona Bayh-Dole Act sociologové pocítovali nutnost zjišťovat, zda je vědcům, výstupem jejich práce byly významné patentované vynálezy, a nikoliv renomované publikace, přiznáváno uznání vědeckou komunitou, a to včetně možnosti získat trvale placený akademický post (*tenure*), svědčí o vysoké legislativní i ideové autonomii amerických univerzit.

¹⁶⁰ LEE, Y.S. University-industry collaboration, *Research Policy*, Volume 25, Issue 6, September 1996, Pages 843-863

Připomínky zdůvodňující nesouhlas zahrnovaly např.: "konflikt zájmů"; "nedostatek prestiže"; "nepublikovatelnost" či "věda se stává přízemní či nepřiměřeně nenáročnou z hlediska výzkumu realizovaného v magisterském studiu".¹⁶¹

V českém prostředí podobný sociologický výzkum neproběhl, nicméně v textech publikovaných akademickými pracovníky v časopisech, denním tisku a na internetu a v zápisech z různých jednání, která se reformou zabývala, najdeme připomínky, které jsou velmi podobné, ne-li shodné.

Lee¹⁶² se dále zaměřil ve výzkumu na to, jak akademičtí pracovníci hodnotí a vnímají různé způsoby spolupráce s průmyslovým a veřejným sektorem. Spolupráci univerzit s průmyslem lze realizovat různými způsoby; cílem výzkumu bylo zjistit, které způsoby spolupráce jsou pro akademické pracovníky ještě přijatelné, a které nikoliv. Dotazník obsahoval konkrétní alternativy spolupráce univerzit s průmyslem a s veřejnou sférou; respondenti pak v odpovědích vyjadřovali souhlas nebo nesouhlas nebo indiferentní postoj k jednotlivým alternativám. Tyto alternativy zahrnovaly: aktivní zapojení se univerzity do vývoje regionální ekonomiky prostřednictvím participace na vytváření státní politiky (souhlas 88,1%, nesouhlas 3,7%, indiferentní postoj 8,2%), aktivní participace na transferu výsledků do komerční sféry vytvářením infrastruktury uvnitř univerzity, která tento transfer podporuje (souhlas 63,7%, nesouhlas 12,5%, indiferentní postoj 23,8%), aktivní podpora konzultací poskytovaných akademickými pracovníky průmyslu (souhlas 56,2%, nesouhlas 14,2%, indiferentní postoj 29,6%), poskytování podpory (start-up) novým technologickým firmám (souhlas 44,1%, nesouhlas 28,4%, indiferentní postoj 27,5%), majetkové investice do firem založených na univerzitním výzkumu (souhlas 26,5%, nesouhlas 39,2%, indiferentní postoj 34,3%).

7.4 Orientace univerzitního výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu v kontextu strategie rozvoje Evropské unie

K rozvoji výzkumu a vývoje a inovací a k jejich finanční podpoře se v Evropské unii vztahuje velké množství dokumentů. Mezi nejdůležitější patří Rámec Společenství

---

¹⁶¹ Volnějším překlad s cílem zajistit srozumitelnost českému čtenáři.

¹⁶² LEE, Y.S. University-industry collaboration, *Research Policy*, Volume 25, Issue 6, September 1996, Pages 843-863

pro státní podporu výzkumu, vývoje a inovací¹⁶³ (2006/C 323/01), Nařízení Komise (ES) č. 800/2008 ze dne 6. srpna 2008, kterým se v souladu s články 87 a 88 Smlouvy o ES prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné se společným trhem (obecné nařízení o blokových výjimkách)¹⁶⁴, Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1982/2006/ES ze dne 18. prosince 2006 o sedmém rámcovém programu Evropského společenství pro výzkum, technologický rozvoj a demonstrace (2007 až 2013)¹⁶⁵, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1906/2006 ze dne 18. prosince 2006, kterým se stanoví pravidla pro účast podniků, výzkumných středisek a vysokých škol na akcích v rámci sedmého rámcového programu a pro šíření výsledků výzkumu (2007 až 2013)¹⁶⁶.

Z dokumentů Evropské Unie nalezneme konkrétní doporučení vedoucí k orientaci výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu především v dokumentu Akční plán pro Evropu¹⁶⁷, který byl vládě předložen MŠMT a RVV (dnes RVVI) v roce 2004, a v témže roce byl vládou schválen. Tento dokument obsahuje celkem 80 opatření na podporu výzkumu a vývoje.

Mezi opatření podporující zaměření výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu a na inovace patří např. opatření 13 (*"Podpora účasti průmyslu a jiných zainteresovaných skupin na stanovení prioritních cílů veřejného výzkumu"*), opatření 12 (*"Pokračování nebo zavádění nových opatření právních a administrativních reforem a podpůrných opatření s cílem poskytnout veřejným výzkumným organizacím možnost efektivních vazeb s průmyslem, především s malými a středními podniky avšak při zachování úkolů, které veřejné výzkumné organizace mají ve vzdělávání"*), opatření 22 (*"Optimalizace*

---

¹⁶³ Rámec Společenství pro státní podporu výzkumu, vývoje a inovací (2006/C 323/01) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:323:0001:0026:CS:PDF>

¹⁶⁴ Nařízení Komise (ES) č. 800/2008 ze dne 6. srpna 2008, kterým se v souladu s články 87 a 88 Smlouvy o ES prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné se společným trhem (obecné nařízení o blokových výjimkách) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:214:0003:01:CS:HTML>

¹⁶⁵ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1982/2006/ES ze dne 18. prosince 2006 o sedmém rámcovém programu Evropského společenství pro výzkum, technologický rozvoj a demonstrace (2007 až 2013) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:412:0001:01:cs:HTML>

¹⁶⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1906/2006 ze dne 18. prosince 2006, kterým se stanoví pravidla pro účast podniků, výzkumných středisek a vysokých škol na akcích v rámci sedmého rámcového programu a pro šíření výsledků výzkumu (2007 až 2013) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R1906:CS:NOT>

¹⁶⁷ Investovat do výzkumu: Akční plán pro Evropu [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.techprofil.cz/pdf/brozury/investice.pdf>

kombinace různých finančních nástrojů s respektováním potřeb různých průmyslových odvětví...") a opatření 39 ("*Podpora a kontrola nového zaměření veřejných výdajů na znalosti, zejména na výzkum a inovace*").

Z výše uvedeného je zřejmé, že orientace univerzitního výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu je tedy strategií rozvoje Evropské unie; nejedná se tedy pouze o specifickou politiku České republiky. V této strategii je však současně kladen důraz na spolupráci s malými a středními podniky a na uchování funkce univerzit v oblasti vzdělávání. Volba konkrétních metod plnění Akčního plánu pro Evropu je pak ponechána na jednotlivých členských zemích, které se k jeho plnění přihlásily. RVVI pak vybrala některá opatření, jejichž plnění se RVVI jeví jako prioritní¹⁶⁸. Důraz kladený v Akčním plánu pro Evropu na spolupráci univerzit ve výzkumu a vývoji především s malými a středními podniky zde zdůrazňují;

Mezi další opatření, která mají vliv na reformu, patří opatření zaměřená na posílení evropské integrace v oblasti výzkumu a vývoje, např. opatření 24 ("*Zrušení předpisů a metod národních programů, které jsou překážkou evropské spolupráce a transferu technologií a případné umožnění financovat společný výzkum prostřednictvím jiných států*") či opatření 25 ("*...podpora zakládání a rozběhové fáze podniků náročných na výzkum, zjednodušení přístupu k finančním prostředkům s využitím nových nebo stávajících nadací pro podporu VaV v Evropě.*").

Významný vliv pak budou mít také opatření umožňující větší migraci výzkumných pracovníků v zemích Evropské unie (např. opatření 6, 8 a 10); v opatření 30 je dokonce navrhována možnost zvážít daňové zvýhodnění výzkumníků z důvodů zvýšení atraktivnosti kariéry ve výzkumu. Další opatření se pak vztahují k financování výzkumu a vývoje, získání finančních zdrojů a zajištění rizikového kapitálu.

Strategii rozvoje Evropské Unie lze pak shrnout takto: státní podpora výzkumu, vývoje a inovací, zaměření výzkumu a vývoje na potřeby průmyslu s cílem zvýšit konkurenceschopnost, rozvoj lidských zdrojů v oblasti výzkumu a vývoje a zvýšení jejich mobility, opatření vedoucí k zajištění finančního kapitálu pro investování do výzkumu a vývoje, upřednostňování spolupráce s malými a středními podniky.

---

¹⁶⁸ Priority České republiky z hlediska Akčního plánu pro Evropu [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=8941>

Reformu systému výzkumu, vývoje a inovací, zejména její část dotýkající se veřejných vysokých škol, je pak možné posuzovat z hlediska její shody s programem rozvoje Evropské Unie a Akčním plánem pro Evropu.

8. OTEVŘENÉ PROBLÉMY VE SFÉŘE SPOLUPRÁCE UNIVERZIT S PRŮMYSEM V ČESKÉ REPUBLICE

V této části se pokusím identifikovat některé problémy spojené s orientací výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu; zaměřím se pak na ty problémy, které nejsou identifikovány a řešeny ani reformou terciárního sektoru vzdělávání, ani reformou systému financování výzkumu, vývoje a inovací.

I. Chybějící analýza adekvátnosti a splnitelnosti požadavku na spolupráci s průmyslem pro konkrétní vědní obory.

Vysvětlení: Jednotlivé vědní obory se navzájem liší; některé jsou ze své podstaty zaměřeny na základní výzkum, jiné pak na výzkum aplikovaný. Z toho vyplývají základní strukturální omezení pro spolupráci s průmyslovou sférou v konkrétním oboru. Podobně je nutné zohlednit i strukturu průmyslu v ČR, resp. v EU, neboť struktura průmyslu bude do značné míry ovlivňovat poptávku po spolupráci v konkrétních oborech. Výstupem této analýzy by měl být dokument popisující reálné možnosti spolupráce s průmyslem v ČR a EU pro jednotlivé vědní obory.

II. Chybějící analýza absorpční kapacity průmyslu (vztaženo na výsledky univerzitního výzkumu a vývoje)

Vysvětlení: Absorpční kapacita výsledků výzkumu a vývoje v průmyslu ovlivňuje naprosto zásadně možnosti spolupráce mezi univerzitami a průmyslem. Jak uvádí kolektiv autorů v knize *Capitalizing knowledge*¹⁶⁹, řada autorů¹⁷⁰ poukázala na to, že schopnost firem sledovat, vyhodnocovat a využívat externí výsledky výzkumu a vývoje závisí na úrovni jejich výzkumu a vývoje. Paradoxně tak vzniká situace, kdy schopnost firmy využívat výsledky základního výzkumu realizovaného univerzitami a jeho transformace ve výroby je podmíněna úrovní vlastního výzkumu firmy.

V praxi to znamená toto: pokud bude univerzitní výzkum na výrazně vyšší úrovni než výzkum v průmyslu, univerzita nebude mít o spolupráci zájem; univerzity jsou hodnoceny z hlediska inovativnosti a originality výsledků ve výzkum a vývoji; toto

---

¹⁶⁹ ETZKOWITZ, H. - WEBSTER, A. - HEALEY, P. (ed.): *Capitalizing knowledge: new intersections of industry and academia*. SUNY series, frontiers in education. SUNY Press, 1998. ISBN0791439488. 131.

¹⁷⁰ Srovnej např. GAMBARDELLA, A. Competitive Advantages from In-house Basic Research. *Research Policy*, Vol.21, 1992, pp.391-407.

kritérium je jedno z nejdůležitějších při hodnocení univerzit během sestavování žebříčků univerzit.

Absorpční kapacita se nemusí týkat jen úrovně výzkumu a vývoje firmy. Jiným faktorem může být např. ochota managementu jít do rizika spojeného s vývojem výrazně inovativního produktu, přítomnost či nepřítomnost rizikového kapitálu a v neposlední řadě rozvinutost trhů, na kterých firma prodává své výrobky. Na méně rozvinutých trzích mohou být poptávány méně technologicky vyspělé, avšak levnější výrobky.

III. Chybějící strategie financování výzkumu a vývoje ve vědních oborech, po kterých aktuálně není poptávka v průmyslu

Vysvětlení: reformy neobsahují žádnou ucelenou strategii, která by určovala, jakým způsobem bude financován výzkum a vývoj ve vědních oborech, po kterých nebude v daném období poptávka v průmyslu.

IV. Chybějící strategie pro financování zastupování univerzit v soudních sporech v oblasti ochrany průmyslových práv

Vysvětlení: Soudní spory o ochranu průmyslových práv představují ve světě běžný způsob konkurenčního boje; je mylné předpokládat, že by se jim české univerzity mohly vyhnout. Z návrhu reformy vůbec není jasné, z čeho by bylo financováno případné právní zastoupení univerzit v mezinárodních soudních sporech v oblasti patentového práva, které by proti nim byly vedeny. Vzhledem k podfinancování univerzit v České republice mi přijde iluzorní se domnívat, že by univerzity samy o sobě byly schopné financovat své právní zastoupení.

V. Reformy neřeší střet zájmů vznikajících při orientaci výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu a nedořešená legislativa ohledně střetu zájmů spin-off společností a univerzity¹⁷¹

Jednou z možností transferu aplikovaného výzkumu z univerzity do praxe, která je ve světě hojně využívaná, je zakládání tzv. spin-off společností. V zahraničí se obvykle jedná o firmy, které jsou založené s majetkovou spoluúčástí univerzity a obvykle působí i v jejích prostorách. V České republice je spin-off společností s majetkovou účastí univerzit velmi málo, většinou jsou pak jako spin-off společnosti

---

¹⁷¹ V této části využívám část textu z analýzy publikované v mé bakalářské práci *Analýza vybraných problémů vztahujících se k rozpočtu ČVUT a k rozdělování neinvestičních finančních prostředků* obhájené v roce 2010 na Masarykově Ústavu vyšších studií ČVUT. Text jsem potřebným způsobem doplnila a rozšířila.

označovány společnosti založené pracovníky univerzity, které mají s univerzitou pouze uzavřenou určitou rámcovou smlouvu, v rámci které jsou stanoveny podmínky vzájemné spolupráce (např. zisk plynoucí univerzitě, kontrolní činnost, možnost využívat zařízení univerzity spin-off firmou apod.). Za tuto situaci může především Zákon č. 111/1998, o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, a obecně nedostatečná zákonná úprava postavení spinn-off společností veřejných vysokých škol. Vzhledem k vakuu na poli legislativy pak veřejné vysoké školy mají obavy do spin-off společností vstupovat přímo, tj. svojí majetkovou účastí jako společníci nebo jako akcionáři. Vzniká tak specifická právní situace, kdy univerzity vlastně preferují méně výhodné právní uspořádání (tj. rámcovou smlouvu) před držením akcií.

Přihlédneme-li ke společnostem vlastněným akademickými pracovníky, máme zde celkem tři typy společností provázaných s veřejnou vysokou školou: skutečné spin-off společnosti s majetkovou účastí univerzity, společnosti, které vlastní členové akademické obce a které mají s univerzitou uzavřenou rámcovou smlouvu (a obvykle též využívají v důsledku rámcové smlouvy řady výsad – např. sídlí prostorách univerzity, využívají zdarma přístrojové vybavení apod.) a společnosti, které vlastní členové akademické obce, které nemají uzavřenou smlouvu s univerzitou.

Vzniká pak „klubko“ společností více či méně napojených na univerzitu, eventuálně na univerzitu vůbec nenapojených. Základním zdrojem rizik pro univerzitu vyplývající z tohoto netransparentního klubka společností je již zmiňovaný střet zájmů, který není ošetřen na úrovni zákonů České republiky. Na úrovni veřejných vysokých škol je to pak nedostatečné ošetření problematiky koexistence univerzity a těchto společností ve vnitřních předpisech konkrétní univerzity. V pravomoci univerzity je přijetí zásad (politiky řešení střetu zájmů), které by mohly celý systém učinit více transparentní.

Jak poukázal Matkin,¹⁷² působení v orgánech univerzity a současně finanční zainteresovanost na rozvoji spin-off společnosti, eventuálně finanční zainteresovanost na projektech průmyslového partnera univerzity ve výzkumu a vývoji vede ke vzniku konfliktu zájmů v oblasti působnosti university; přičemž tento konflikt je strukturální povahy. Tento konflikt pak může přerůst v konflikt osobních zájmů zúčastněných akademických pracovníků. Na základě federální legislativy mají univerzity v U.S.A.

---

¹⁷² MATKIN, G.W. Technology and public policy: Lessons from a case study, *Policy Studies Journal* 22 (2), 1994, 371-383.

vypracovaný interní kodex pro řešení konfliktu zájmů, které se mohou objevit během spolupráce ve výzkumu a vývoji s průmyslem¹⁷³.

Další problém pak spočívá v tom, že skalní zastánci spin-off společností prezentují pouze jejich pozitiva a výhody pro univerzity, a to ještě obvykle na základě zkušeností se zahraničními spin-off společnostmi, kde je ale situace díky existující legislativě zcela jiná. Např. v článku se dočteme: *"...pro univerzity je firma spin-off zárukou bezprostředního využití výsledků výzkumu v komerčních aktivitách a průmyslových aplikacích. Je dobrou příležitostí ke kontaktu studentů a učitelů s praxí. Podíl ze zisku může být významným zdrojem financování univerzit. Důležitým přínosem je i transparentnost podnikání, kdy funkcionáři univerzity mohou jako spolupodílníci kontrolovat aktivity a financování firmy, odpadají nepříjemné dohady, nejistoty a podezření ze střetu zájmů."*

Pro české prostředí, kde jsou jako spin-off společnosti prezentovány i společnosti svázané s univerzitou pouze rámcovou smlouvou, nemusí být výše uvedený výrok zcela pravdivý.

---

¹⁷³ Příkladem takového dokumentu je např. *Conflict of Interest Policy*, University of Straton [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.scranton.edu/academics/provost/research/Conflict_of_Interest_Policy.pdf

ZÁVĚR

Příčiny současného tlaku vyvíjeného na univerzity ohledně orientace výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu, nesoucího se v duchu "ekonomické užitečnosti" vědy, je nutné hledat v minulosti. V 70. letech 20. století svět zasáhla ekonomická krize; ve Velké Británii a USA vedla k volání po navýšení hospodářského růstu a k obnovení klasických liberálních myšlenek ve formě tzv. neoliberalismu v duchu M. Friedmana¹⁷⁴. Neoliberalismus akceptuje určitou roli státu v ekonomice, vyžaduje však maximální omezení role státu ve všech oblastech, kde je to možné. Opatření prováděná v U.S.A. prezidentem Reagan aplikovaly na všechny hlavní právní předpisy tzv. metodu CBA (cost-benefit analysis, analýza přínosů a nákladů). Prezidentovi k souhlasu musely být předkládány pouze takové právní předpisy, které mají větší přínosy než náklady. Koncept monetární politiky prosazovaný Friedmanem pak ještě více posílil explorační principu ekonomické užitečnosti do všech sfér společnosti, tedy i do sféry univerzitní.

Ve sféře vzdělání a vědy se obnova myšlenek liberalismu projevuje především v pojetí vzdělání jako osobní "investice"; a též ve stále více zdůrazňované ekonomické užitečnosti vědy.

Požadavek transferu technologií a výsledků výzkumu a vývoje z univerzit do průmyslu byl formulován jako jeden z hlavních cílů politiky U.S.A. v druhé polovině 70. let a v 80. letech 20. Vláda a členové kongresu znepokojení ekonomickým vývojem se rozhodli přijmout opatření, která měla stimulovat technologickou konkurenceschopnost U.S.A. a urychlit přesun nových poznatků, know-how a lidských zdrojů z oblastí výzkumu a vývoje z univerzit do průmyslu. Jednalo se tedy primárně o politické rozhodnutí, přičemž přijatá opatření měla charakter silné státní intervence do existujícího uspořádání vztahů mezi univerzitami a průmyslem (v širším pojetí mezi univerzitami a společností).

V roce 1980 přijal Kongres dva klíčové zákony, kterými byly Bayh Dole Act (PL96-517)¹⁷⁵ a Stevenson-Wydler Technology Innovation Act (PL96-480).

---

¹⁷⁴ FRIEDMAN, M.: Metodologie pozitivní ekonomie. Praha: Liberální institut, 1992, 120 s.

¹⁷⁵ *Text of the Bayh-Dole Act (35 USC 200-212)* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/35/200>

Přijetím zákona Bayh Dole Act (PL96-517) kongresem univerzity získaly oprávnění poskytovat komerční sféře formou licencí výsledky z výzkumu a vývoje financovaného z federálního rozpočtu. Tento zákon přenesl na univerzity pravomoc stát se vlastníky patentů vzniklých v souvislosti s výzkumem financovaným ze státního rozpočtu. Až do přijetí tohoto zákona musely být výsledky výzkumu a vývoje financovaného z federálního rozpočtu plně veřejné, tj. vlastníkem patentů byla federální vláda.¹⁷⁶

Zákon Stevenson-Wydler Technology Innovation Act¹⁷⁷ (PL96-480) pak umožnil autorizovaným federálním laboratorům provádět transfer technologií do průmyslu, zakládat společné laboratoře průmyslových firem a univerzit na univerzitách a posílit výměnu vědeckých a technických pracovníků mezi univerzitami, průmyslem a federálními laboratořemi.

Reforma financování univerzitního výzkumu byla v U.S.A. řízena shora a v akademické sféře se setkala s velkým odporem akademických pracovníků.^{178 179}

Oba zákony samozřejmě přinesly navýšení počtu patentů; univerzity i federální laboratoře začaly být využívány průmyslem k vývoji nových produktů. Vzhledem k tomu, že jednalo o ekonomickou intervenci, která měla posílit ekonomickou a technologickou pozici U.S.A na světovém trhu, nezůstala tato intervence bez odezvy.

Brzy začaly reformu spočívající v orientaci výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu zavádět i ostatní vyspělé státy, aby tak snížily konkurenční výhodu nadnárodních společností se sídlem v U.S.A., která byla ještě významně posílena po vzniku WTO a po přijetí mezinárodní smlouvy o ochraně duševního vlastnictví Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) v rámci WTO. Tyto reformy nevyžadovaly nutně "manažerizaci" univerzit, tj. jmenování manažerů na pozici řídicích pracovníků univerzit, ale v některých zemích, zejména ve Velké Británii a zemích Commonwealthu byly s touto manažerizací spojeny. Ve Velké Británii navíc došlo koncem 80. let právě pod vlivem manažerského řízení univerzit k

---

¹⁷⁶ *Innovation's golden goose: The reforms that unleashed American innovation in the 1980s, and were emulated widely around the world, are under attack at home* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.economist.com/node/1476653?Story_id=1476653

¹⁷⁷ *Stevenson-Wydler Technology Innovation Act (PL96-480)* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.csrees.usda.gov/about/offices/legis/techtran.html>

¹⁷⁸ BOK, D. *Universities and the Future of America*, Duke University Press, Durham, N.C., 1990

¹⁷⁹ MATKIN, G.W. Technology and public policy: Lessons from a case study. *Policy Studies Journal* 22 (2), 1994, 371-383.

tlakům na vládu, které vyústily v omezení ochrany akademických svobod v legislativě Velké Británie.

Univerzity v Evropě na vzniklou situaci reagovaly soupisem akademických svobod v dokumentu Magna Charta Universitatum¹⁸⁰; Magna Charta Universitatum pak byla podepsána rektory evropských univerzit v září 1988 v Boloni. Akademické svobody deklarované v této chartě zahrnují svobodu projevu, svobodu bádání, učení, otevřenost kritickým názorům a stanoviskům. Důraz je kladen na Humboldtovský model jednoty výuky a bádání. Magna Charta Universitatum pak jako nedílnou součást akademických svobod uvádí i samosprávu akademické obce studentů a učitelů.

Otázkou samozřejmě zůstává, jakou formou a do jaké míry jsou akademické svobody na obou úrovních, tj. na úrovni institucionální (autonomie, politická a ekonomická nezávislost) i na úrovni osobní (akademické svobody jednotlivců) naplňovány v praxi. Řada prací (např. Tierney¹⁸¹, White¹⁸²) poukazuje na systematické porušování akademických svobod zejména v anglosaských zemích.

T. Karran¹⁸³ provedl srovnávací analýzu ochrany akademických práv v zemích EU; analýzu uzavírá shrnutím nutnosti legislativního ukotvení akademických svobod a nutností existence "tenure" (finanční zabezpečení akademických pracovníků bez ohledu na jejich názory, obdoba trvalého pracovního poměru).

T. Karran¹⁸⁴ dále analyzoval vybrané případy porušování akademických svobod ze strany managementu univerzit. Výzkum uzavírá shrnutím, že se dodržování akademických svobod na univerzitě se do značné míry odvíjí od osoby rektora univerzity a jeho přístupu k akademickým svobodám. Karran uvádí, že akademické svobody byly mnohem více ctěny tam, kde byl rektor vybrán ze členů fakulty. Naopak tam, kde byl rektor dosazen na univerzitu zvenčí, zejména tehdy, když byl vybrán externí pracovní agenturou, vykazoval tendence potírat akademické svobody. Tato

---

¹⁸⁰ *Magna Charta Universitatum* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.magna-charta.org/library/userfiles/file/mc_czech.pdf

¹⁸¹ TIERNEY, J. The Price of Freedom, in *Academic Freedom and Responsibility* (ed) Tight, M. SRHE/OU Press 1988:104-113.

¹⁸² WHITE, L. Academic Tenure: Its Historical and Legal Meaning In The United States And Its Relationship To The Compensation of Medical School Faculty Members, *Saint Louis University Law Journal* 44:51-80. 2000

¹⁸³ KARRAN, T. Academic Freedom in Europe: A preliminary comparative analysis. *Higher Education Policy* Vol.20, No.3, p.289-313. 2007

¹⁸⁴ KARRAN, T. - LEE, Y.S. 'Technology transfer' and the research university: a search for the boundaries of university-industry collaboration *Research Policy, Volume 25, Issue 6, September 1996, Pages 843-863*

tendence k potírání akademických svobod byla silnější vůči těm zaměstnancům fakulty, na které se nevztahovala "tenure".

Tyto závěry tedy dávají za pravdu akademické obci v České republice, která se staví proti omezení autonomie univerzit přesunem pravomoci schvalovat kandidáta na rektora z akademického senátu na správní radu univerzity.

Pod vlivem politických událostí a v kontextu reforem vysokého školství v jednotlivých Evropských zemích poukazují někteří vědci, např. Jasper¹⁸⁵ nebo Felt¹⁸⁶ na přílišnou obecnost akademických svobod; v Evropském prostředí se pak objevuje potřeba definovat akademické svobody přesněji a toto pojetí akademických svobod pak ukotvit do legislativy Evropské Unie tak, aby nemohlo dojít k tomu, že by v některých zemích Evropské unie nebyly akademické svobody zcela uznávány.¹⁸⁷ Obdobně se objevují odborné články zdůvodňující nutnost zavedení "tenure" (ve formě pracovního poměru na dobu neurčitou) i pro pracovníky výzkumu a vývoje.

V současné době probíhá transformace sektoru terciárního vzdělávání v České republice, která navazuje na obdobné procesy v Evropské Unii. Tato transformace bude mít výrazný vliv na společnost a její dopad bude pravděpodobně nereverzibilní.

V České republice došlo díky vývoji v oblasti vysokého školství a vývoji v oblasti sféry výzkumu, vývoje a inovací k vytvoření specifické situace, kdy na jedné straně stojí Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů¹⁸⁸, který vzájemně neodděluje vzdělávací a výzkumnou, vývojovou a tvůrčí činnost vysokých škol, resp. jejich akademických pracovníků, a na straně druhé dva samostatné orgány – MŠMT a Rada pro výzkum, vývoj a inovace. I když statut Rady pro výzkum, vývoj a inovace je odlišný od statutu Ministerstva (Rada se vymezuje jako poradní orgán), vznikají tu dva oddělené segmenty působnosti, do jejichž sféry vlivu vysoké školství bezpochyby patří.

---

¹⁸⁵ JASPER, S. Britain's Education Reform Act: A Lesson in Academic Freedom and Tenure, *Journal of College and University Law* 16(3): 449-496, 1990

¹⁸⁶ FELT, U. *University Autonomy In Europe: Changing Paradigms In Higher Education Policy (Proceedings of the Seminar of the Magna Charta Observatory)*, Bologna: Bononia University Press. 2002

¹⁸⁷ Zvýšený zájem o přesnou definici akademických svobod lze vyzorovat u akademických pracovníků z Velké Británie, což je pravděpodobně způsobeno prudkými zásahy do sféry terciárního vzdělávání vládou v posledních 20. letech.

¹⁸⁸ *Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)*

Výše uvedené uspořádání je ještě podtrženo faktem, že reforma sektoru terciárního vzdělávání a reforma výzkumu a vývoje tvoří samostatné procesy. To je ostatně zřejmé již z Bílé knihy terciárního vzdělávání, která obsahuje koncepční návrh reformy sektoru terciárního vzdělávání, který však nezahrnuje (a v nejbližší době ani není plánováno, že by zahrnoval) reformu organizace výzkumu a vývoje na vysokých školách. Způsob realizace reformy tak vlastně nereflektuje neoddělitelnost vědeckého bádání a univerzitní výuky typické pro evropské univerzity a deklarovaný v Magna Charta Universitatum¹⁸⁹. Konstatování tohoto faktu se objevilo i ve zprávě OECD Odborné posouzení „Bílé knihy terciárního vzdělávání“¹⁹⁰.

České vysoké školy jsou vystaveny vlastně dvěma reformám; jednak je to reforma financování systému výzkumu, vývoje a inovací a jednak je to strukturální reforma systému vysokého školství, tj. reforma vycházející z Bílé knihy terciárního vzdělávání.

Při studiu možných důsledků orientace výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu v kontextu poznatků ze zavádění obdobných opatření v zahraničí se pak silně projevuje nekoordinovanost těchto reform: reformy zcela opomíjejí vznik některých problémů, které zavádění výše zmíněného opatření přináší.

Prvním problémem je neřešení střetu zájmů vznikajících při orientaci výzkumu a vývoje na univerzitách na potřeby průmyslu a nedořešená legislativa ohledně střetu zájmů spin-off společností a univerzity. Jak vyplývá z výzkumu, který provedl Matkin¹⁹¹, který prezentoval případovou studii o důsledcích financování univerzit formou úzké spolupráce s průmyslem, jedná se o kolizi strukturální, která má svoji podstatu v samotném konfliktu ochrany průmyslového výzkumu a vývoje na straně jedné a a plnění ostatních poslání univerzity, včetně vzdělávání, na straně druhé.

Matkinova studie se opírá o empirická data, která nasbíral v letech 1989 až 1994 na University of California (UC). Matkin v této případové studii poukazuje na kolizi, která vznikla v důsledku aplikace úzké spolupráce s průmyslem bez toho, že by byly nastaveny konkrétní hranice této spolupráce. Kolize, kterou zmiňuje, se týká dvou

¹⁸⁹ *Magna Charta Universitatum* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.magna-charta.org/library/userfiles/file/mc_czech.pdf

¹⁹⁰ *Odborné posouzení "Bílé knihy terciárního vzdělávání" vydané Ministerstvem školství v lednu 2009* [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Reponse_cz.pdf

¹⁹¹ MATKIN, G.W. Technology and public policy: Lessons from a case study, *Policy Studies Journal* 22 (2), 371-383, 1994

hlavních úkolů univerzity, které má v novém "neotransferovém" modelu plnit, a to jednak zachování tradiční nezávislosti a pěstování výuky a výzkumu nezávislého na politice a ekonomice, a jednak úkolu rozvíjet ekonomické aktivity, obchodovat s intelektuálním vlastnictvím a zakládáním firem realizovat transfer technologií do průmyslu.

Druhý závažný problém pak spočívá v tom, že ani jedna z reforem neřeší případné problémy vzniklé z implementace dílčího financování univerzit formou spolupráce s průmyslem, např. jakým způsobem budou univerzity financovat právní zástupce při zastupování univerzit v soudních sporech v oblasti ochrany průmyslových práv.

Clifton Leaf¹⁹² popisuje případ vývoje léku proti AIDS na univerzitě Emory University a následné soudní spory se společností GlankoKlinkeSmith, které neprobíhaly jen v U.S.A., ale opakovaly se pro Evropu, Jižní Koreu, Austrálii a Kanadu. Univerzita Emory University zastoupená týmem svých právníků sice všechny patentové spory vyhrála, nicméně patentové spory se táhly okolo 15 let a byly finančně velmi nákladné.¹⁹³ Soudní spory o ochranu průmyslových práv představují ve světě běžný způsob konkurenčního boje; je mylné předpokládat, že by se jim české univerzity mohly vyhnout.

Další problémy reformy vyplývají v nekonceptčnosti financování veřejných vysokých škol v reformě. Mezi tyto problémy patří neřešení splnitelnosti či nesplnitelnosti požadavku na spolupráci s průmyslem pro konkrétní vědní obory.

Jednotlivé vědní obory se navzájem liší; některé jsou ze své podstaty zaměřeny na základní výzkum, jiné pak na výzkum aplikovaný. Z toho vyplývají základní strukturální omezení pro spolupráci s průmyslovou sférou v konkrétním oboru. Podobně je nutné zohlednit i strukturu průmyslu v ČR, resp. v EU, neboť struktura průmyslu bude do značné míry ovlivňovat poptávku po spolupráci v konkrétních oborech. Výstupem této analýzy by měl být dokument popisující reálné možnosti spolupráce s průmyslem v ČR a EU pro jednotlivé vědní obory.

---

¹⁹² LEAF, C. The Law of Unintended Consequences [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://lists.essential.org/pipermail/ip-health/2005-September/008305.html>

¹⁹³ Tento případ zde zmiňuji proto, že žádná z koncepcí reformy univerzit v ČR ani žádná z koncepcí orientace výzkumu a vývoje na univerzitách v ČR na potřeby průmyslu prezentovaná Radou pro výzkum, vývoj a inovace se vůbec nezabývá problémem, kde by v případě napadení patentu podaného českou univerzitou tato univerzita získala finanční zdroje na právní zastupování v mezinárodním sporu.

Dále mezi tyto problémy spadá chybějící analýza absorpční kapacity průmyslu (vztaženo na výsledky univerzitního výzkumu a vývoje).

Absorpční kapacita výsledků výzkumu a vývoje v průmyslu ovlivňuje naprosto zásadně možnosti spolupráce mezi univerzitami a průmyslem. Jak uvádí kolektiv autorů v knize *Capitalizing knowledge*¹⁹⁴, řada autorů¹⁹⁵ poukázala na to, že schopnost firem sledovat, vyhodnocovat a využívat externí výsledky výzkumu a vývoje závisí na úrovni jejich výzkumu a vývoje. Paradoxně tak vzniká situace, kdy schopnost firmy využívat výsledky základního výzkumu realizovaného univerzitami a jeho transformace ve výrobky je podmíněna úrovní vlastního výzkumu firmy.

V praxi to znamená toto: pokud bude univerzitní výzkum na výrazně vyšší úrovni než výzkum v průmyslu, univerzita nebude mít o spolupráci zájem; univerzity jsou hodnoceny z hlediska inovativnosti a originality výsledků ve výzkum a vývoji; toto kritérium je jedno z nejdůležitějších při hodnocení univerzit během sestavování žebříčků univerzit.

Absorpční kapacita se nemusí týkat jen úrovně výzkumu a vývoje firmy. Jiným faktorem může být např. ochota managementu jít do rizika spojeného s vývojem výrazně inovativního produktu, přítomnost či nepřítomnost rizikového kapitálu a v neposlední řadě rozvinutost trhů, na kterých firma prodává své výrobky. Na méně rozvinutých trzích mohou být poptávány méně technologicky vyspělé, avšak levnější výrobky.

---

¹⁹⁴ ETZKOWITZ, H. - WEBSTER, A. - HEALEY, P. (ed.): *Capitalizing knowledge: new intersections of industry and academia*, SUNY series, frontiers in education. SUNY Press, 1998. ISBN0791439488. 131.

¹⁹⁵ Srovnej např. GAMBARDELLA, A. Competitive Advantages from In-house Basic Research, *Research Policy*, Vol.21, pp.391-407, 1992

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- AARREVAARA, T. Academic Freedom in a Changing Academic. *World European Review*, Vol. 18, Supplement no. 1, S55–S69, 2010
- ADORNO, T. W. Teorie polovzdělanosti. In: *Orientace*, 1966, č. 1, s. 62-71, č. 2, s. 66-75.
- Aktualizace Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol pro rok 2010* [online]. 2009, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vysoke_skoly/web_aktualizace.doc
- ARNOLD, E. *International Audit of Research, Development & Innovation in the Czech Republic. Final Report. Technopolis Group, 2011. MŠMT* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z WWW: <http://audit-vav.reformy-msmt.cz/tiskove-zpravy/audit-tk-2>
- BARNETT, R. Limits to Academic Freedom: Imposed-Upon or Self-Imposed? in M. Tight (ed.) *Academic Freedom and Responsibility*, Buckingham: SRHE/OU Press, 1988, pp. 88-103.
- BAUMAN, Z. *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta, Praha, 2002. ISBN: 80-204-0966-1
- BELL, D. *The Coming of Postindustrial Society*. New York: Basic Books, New York 1973, str. 112
- Bílá kniha terciárního vzdělávání*, Ministerstvo školství a mládeže [online]. [cit. 2009-12-30]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>
- BOK, D.: *Universities and the Future of America*. Duke University Press, Durham, N.C. 1990
- Boloňský proces - vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání* [online]. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.icm.cz/bolonsky-proces-vytvareni-evropskeho-prostoru-vysokoskolskeho-vz>
- Boloňský proces* [online]. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz>
- BOURDIE, P.: The Forms of Capital. In Richardson (Ed.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood Press, 1986. ISBN-10: 0313235295
- BOZEMAN, B. Evaluating government technology transfer: early impacts of the 'cooperative technology paradigm'. *Policy Studies Journal* 22, 1994, 322–327
- CALVERT, J. - PATEL, P. University-industry research collaborations in the UK: bibliometric trends, *Science and Public Policy*, Volume 30, Number 2, 1 April 2003, pp. 85-96(12)

CIBULKOVÁ, P. et al. *Vývojová ročenka školství v České republice 1989/90-2000/01*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1st edition, 2001. ISBN 80-211-0381-7.

Conflict of Interest Policy, University of Straton [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.scranton.edu/academics/provost/research/Conflict_of_Interest_Policy.pdf

CROW, M. - BOZEMAN, B. *Limited by Design: R&D Laboratories in the US National Innovation System*. Columbia Univ. Press, New York, 1998

Česko A-Z Universum (Encyklopedie). Praha, Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1525-X

Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2006 - 2010 [online]. 2005, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW:

http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vysoke_skoly/DZ_SWOT_na_web_30.8.05.doc

ETZKOWITZ, H. - WEBSTER, A. - HEALEY, P. (ed.): *Capitalizing knowledge: new intersections of industry and academia*. SUNY series, frontiers in education. SUNY Press, 1998. ISBN0791439488. 131.

Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání - Společné prohlášení ministrů školství evropských států na setkání v Boloni dne 19.června 1999 [online]. Bologna, 19. června 1999 [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW:

<http://www.bologna.msmt.cz/files/DeklaraceBologna.pdf>

Expert Response to Czech Republic Ministry of Education January 2009 White Paper on Tertiary Education [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW:

http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Response_eng.pdf

FAJMON, H. *Česká zahraniční politika po roce 1989* [online]. Příspěvek ve sborníku k desátému výročí založení revue Proglas. Sborník Česká konzervativní a liberální politika, CDK, 31.10.2000 [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://www.hynek-fajmon.cz/cze/stranka.php?ID=1>

FAJMON, H. *Přechod k demokracii - české zkušenosti* [online]. 12.11.2006. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://www.hynek-fajmon.cz/cze/rubrika.php?page=45>

FELT, U. *University Autonomy In Europe: Changing Paradigms In Higher Education Policy (Proceedings of the Seminar of the Magna Charta Observatory)*, Bologna: Bononia University Press, 2002

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze vyhlásila rok 2010 jako Rok Wilhelma von Humboldta. [cit. 15.3.2012]. Dostupné z WWW: <http://www.ff.cuni.cz/FF-8084.html>

FRIEDMAN, M. - FRIEDMANOVÁ, R. *Svoboda volby*. Praha: Liberální institut, 1992, ISBN 80-85467-85-2

FRIEDMAN, M. *Metodologie pozitivní ekonomie*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-521-1

FUJISUE, K., *Promotion of academia–industry cooperation in Japan*. Technovation 18 6–7, 1998, 371–381.

GAMBARDELLA, A. Competitive Advantages from In-house Basic Research. *Research Policy*, Vol.21, 1992, pp.391-407.

HENDRICHOVÁ, J. *Vysoké školy a doporučení OECD*. Učitel'ské noviny, 97(10):8-9, 1994

Historie vstupu ČR do EU [online]. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://www.czech.cz/cz/ceska-republika/politika/mezinarodni-vztahy/ceska-republika-v-eu/historie-vstupu-cr-do-eu?i=>

HOFSTADTER, R. *Academic Freedom in the Age of the College*, Columbia University Press, 1955 [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://books.google.cz/booksid=jesexvV2GWYC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Hradecké prohlášení [online]. 2009. [cit.2010-01-5] Dostupný z WWW: <http://www.provzdelanost.cz/index.php?page=prohlaseni.html>

HRON, J. *Informace o stavu a aplikaci Boloňského procesu v ČR [online]*. [cit. 11.1.2010]. Dostupný z WWW: http://www.srk.sk/Gabcikovo_2006/Jan_Hron.ppt

Human Right Watch [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.hrw.org/search/apachesolr_search/academic%20freedom

Implementation of P.L. 96-480 Stevenson-Wydler Technology Innovation Act of 1980: hearings before the Subcommittee on Science, *Research, and Technology of the Committee on Science and Technology*, U.S. House of Representatives, Ninety-seventh Congress, first session, July 14, 15, 16, 1981, Svazek 2.

Informace a hlavní usnesení z mimořádného zasedání předsednictva Rady vysokých škol konaného dne 1.12.2011 [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.radavs.cz/a_clanek.php?c=1269&oblast=0&historie=11

Iniciativa pro vzdělanost [online]. 2009. [cit.2010-01-5] Dostupný z WWW: <http://www.provzdelanost.cz/index.php>

Innovation's golden goose: The reforms that unleashed American innovation in the 1980s, and were emulated widely around the world, are under attack at home [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.economist.com/node/1476653?Story_id=1476653

Investovat do výzkumu: Akční plán pro Evropu [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.techprofil.cz/pdf/brozury/investice.pdf>

JASPER, S. Britain's Education Reform Act: A Lesson in Academic Freedom and Tenure, *Journal of College and University Law* 16(3): 449-496. 1990

K historii České konference rektorů (ČKR) [online]. [cit. 2010-01-8.] Dostupný z WWW: <http://crc.muni.cz/history/crc.html>

KAREŠ, O. *Analýza systému financování vysokého školství v České republice*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií, 2005.

KARRAN, T. Academic Freedom in Europe: A preliminary comparative analysis. *Higher Education Policy* Vol.20, No.3, p.289-313. 2007

KARRAN, T. Academic Freedom in Europe: Time for a Magna Charta? *Higher Education Policy* (2009) Vol. 22, will be available online at: <http://www.palgrave-journals.com/hep/index.html>

KATRŇÁK, T. - SIMONOVÁ, L. Intergenerační vzdělanostní fluidita a její vývoj v České republice v letech 1990 až 2009. *Sociologický časopis* 2011/2. *Czech Sociological Review* 2011/2: 207:242.

KELLER, J. - TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-78-6.

KOSTLÁN, A. *Likvidace Akademie věd nebo její privatizace?* [online]. [cit. 2012-20-07]. Dostupný z: <http://kostlan.blog.respekt.ihned.cz/c1-45963580-likvidace-akademie-ved-nebo-jeji-privatizace>

LEAF, C. *The Law of Unintended Consequences* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://lists.essential.org/pipermail/ip-health/2005-September/008305.html>

LEE, Y.S. 'Technology transfer' and the research university: a search for the boundaries of university-industry collaboration *Research Policy*, Volume 25, Issue 6, September 1996, Pages 843-863

LEE, Y.S. University-industry collaboration. *Research Policy*, Volume 25, Issue 6, September 1996, Pages 843-863

Leuvenu/Louvain-la-Neuve 2009 [online]. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz/?id=Leuven2009info>

LISSMAN, K.P. *Teorie nevzdělanosti. Omyly společnosti vědění*. Praha: Academia 2008, ISBN 978-80-200-1677-5

Lisabonská úmluva. Úmluva o uznávání kvalifikací týkajících se vysokoškolského vzdělávání v evropském regionu [online]. Lisabon, 11. dubna 1997. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz/files/LisbonConvention.pdf>

Magna Charta Universitatum [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: http://www.magna-charta.org/library/userfiles/file/mc_czech.pdf

MATĚJŮ - P., SMITH, M.L. - SOUKUP, P. - BASL, J. Determination of College Expectations in OECD countries: The Role of Individual and Structural Factors. *Sociologický časopis. Czech Sociological Review* 43 (6): 1121–1148. 2007.

MATĚJŮ, P. - FISCHER, J. *Výzkum akademických pracovníků vysokých škol: Stručný souhrn výsledků* [online]. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tiskove_zpravy/Vyzkum_akademickyh_pracovniku_VS_Strucny_souhrn_vysledku.pdf

MATĚJŮ, P. - ŘEHÁKOVÁ, B. - SIMONOVÁ, N. *Strukturální determinace růstu nerovnosti: Strukturální reformy a dostupnost vysokoškolského vzdělání v České republice*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-7330-022-2

MATĚJŮ, P. - SMITH, M.L. - SOUKUP, P. - BASL, J. Rozdílné mechanismy – stejné nerovnosti. Změny v determinaci vzdělanostních aspirací mezi roky 1989 a 2003. Sociologický časopis 2008/2. *Czech Sociological Review* 2008/2: 371-399. 2008

MATĚJŮ, P. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. 2009, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>

MATĚJŮ, P. *Bílá kniha terciárního vzdělávání: Pracovní verze určená k veřejné diskusi* [online]. 2008, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/bila_kniha/BK_k_diskusi_tisk.pdf

MATKIN, G.W. Technology and public policy: Lessons from a case study. *Policy Studies Journal* 22 (2), 1994, 371-383.

Metodika hodnocení výsledků výzkumu a vývoje; verze metodiky platné pro jednotlivé kalendářní roky počínaje rokem 2004 byly publikovány a jsou dostupné na www.vyzkum.cz. Později byla tato metodika rozšířena a přejmenována. V roce 2011 pak nesla název Metodika hodnocení výsledků výzkumných organizací a hodnocení výsledků ukončených programů [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=608098>

Národní inovační politika České republiky na léta 2005 - 2010 [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=14459>

Národní politika výzkumu a vývoje České republiky [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=844>

Národní politika výzkumu a vývoje České republiky, II. Předkládací zpráva. [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=847>

Národní politika výzkumu a vývoje České republiky, II. Předkládací zpráva. [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=847>

Národní politika výzkumu, vývoje a inovací ČR na léta 2009 – 2015. [cit. 15.3.2012]. Dostupný z WWW: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=532844>

Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1906/2006 ze dne 18. prosince 2006, kterým se stanoví pravidla pro účast podniků, výzkumných středisek a vysokých škol na akcích v rámci sedmého rámcového programu a pro šíření výsledků výzkumu (2007 až 2013) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R1906:CS:NOT>

Nářízení Komise (ES) č. 800/2008 ze dne 6. srpna 2008, kterým se v souladu s články 87 a 88 Smlouvy o ES prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné se společným trhem (obecné nařízení o blokových výjimkách) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:214:0003:01:CS:HTML>

National Cooperative Research and Production Act of 1993, Pub. L. No. 103-42, 107 Stat. 117 (1993), codified at 15 U.S.C. §§4301-06 [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.justice.gov/atr/foia/divisionmanual/204293.htm>

Odborné posouzení "Bílé knihy terciárního vzdělávání" vydané Ministerstvem školství v lednu 2009 [online]. MŠMT, [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW:

http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/sites/default/files/conference/OECD-Expert_Reponse_cz.pdf

OECD hodnotí takzvanou Bílou knihu terciárního vzdělávání v zásadě kladně [online]. [cit.2009-12-20]. Dostupný z WWW: <http://www.reformy-msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/media/oecd-hodnoti-takzvanou-bilou-knihu-terciarniho-vzdelavani-v-zasade-kladne>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) [online]. [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.oecd.org>

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj [online]. [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.oecd.org/dataoecd/15/18/40871100.ppt>

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj [online]. [cit. 2010-01-17]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Organizace_pro_hospod%C3%A1%C5%99skou_spolupr%C3%A1ci_a_rozvoj

Priority České republiky z hlediska Akčního plánu pro Evropu [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=8941>

PŘIBYL, M. *Univerzita Karlova navrhla vlastní reformu vysokých škol, požaduje v ní větší finanční jistoty pro školy*. Praha, Právo, 15. května 2009, Borgis, a. s., 2009.

Připomínky Univerzity Karlovy k pracovnímu návrhu věcného záměru zákona o vysokých školách [online]. [cit. 15.3.2012]. Dostupný z WWW: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-11933.html>

RABUŠIC, L. *Expertíza dotazníku Výzkumu akademických pracovníků vysokých škol ČR* [online]. Brno, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2009. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tiskove_zpravy/Vyzkum_akademickyh_pracovniku_VS_Expertiza_dotazniku.pdf

Rada vysokých škol [online]. [cit. 2010-01-8.] Dostupný z WWW: <http://www.radavs.cz/>

Rámec Společenství pro státní podporu výzkumu, vývoje a inovací (2006/C 323/01) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:323:0001:0026:CS:PDF>

RENDL, M. *Co vyplývá z výsledků výzkumu akademických pracovníků* [online]. Praha, i-Forum, Univerzita Karlova, 2009. ISSN 1214-5726. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: <http://www.cuni.cz/IFORUM-6046.html>

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1982/2006/ES ze dne 18. prosince 2006 o sedmém rámcovém programu Evropského společenství pro výzkum, technologický rozvoj a demonstrace (2007 až 2013) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:412:0001:01:cs:HTML>

ŘÍHOVÁ, B., SUCHOMEL, P. *Vláda kývla na reformu vysokých škol, školné však nezavede* [online]. iDNES.cz ze dne 26.1.2009. [cit.2010-01-5] Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/vlada-kyvla-na-reformu-vysokych-skol-skolne-vsak-nezavede-pnf-/studium.asp?c=A090126_121924_studium_bar

SEGETHOVÁ, J. *Financování vysokých škol*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií, 2000.

SMÍTKOVÁ JANKŮ, L. *Analýza vybraných problémů vztahujících se k rozpočtu ČVUT a k rozdělování neinvestičních finančních prostředků*. Bakalářská práce, Masarykův ústav vyšších studií ČVUT, Praha 2010.

Společná deklarace o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství ve spolupráci 4 ministrů - Francie, Německo, Itálie a Spojeného království [online]. Paříž, Sorbona, 25. května 1998. [cit. 2009-12-14]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna.msmt.cz/files/DeklaraceSorbonna.pdf>

Stálá mise České republiky při OECD v Paříži [online]. [cit. 2009-11-11]. http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/vznik_oecd_a_clenske_zeme/index.html

Stanovisko České konference rektorů k Bílé knize terciárního vzdělávání [online]. Praha, i-Forum, Univerzita Karlova, 2008. ISSN 1214-5726. [cit.2010-01-2]. Dostupný z WWW: <http://www.cuni.cz/IFORUM-6060.html>

Statut České konference rektorů, [online]. [cit. 2010-01-8.] Dostupný z WWW: <http://crc.muni.cz/statutes/>

Statut Rady vysokých škol, ve znění platném od 22.5.2007 [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.radavs.cz/clanek.php?c=572&oblast=9>

Stevenson-Wydler Technology Innovation Act (PL96-480) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.csrees.usda.gov/about/offices/legis/techtran.html>

Strategické a koncepční dokumenty - červen 2009 [online]. MŠMT 2009, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>

ŠUSTR, M. *Odložené školné v Austrálii* [online]. Praha, Liberální institut, 2009. [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.libinst.cz/clanky.php?id=904>

Text of the Bayh-Dole Act (35 USC 200-212) [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupný z: <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/35/200>

The Bayh-Dole Act at 25. White paper. A publication of BayhDole25, Inc. Dostupné z WWW: www.bayhdole25.org

Thematic Review of Tertiary Education - OECD [online]. Centrum pro studium vysokého školství, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: http://www.csvs.cz/projekty/2006_OECD/czech.html

TIERNEY, J. The Price of Freedom, in *Academic Freedom and Responsibility* (ed) Tight, M. SRHE/OU Press 1988:104-113.

Transformace hospodářství České republiky [online]. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://vladimira.iliev-cz.com/media/Kap02.pdf>

Usnesení 113. zasedání Pléna České konference rektorů [online]. [cit. 15.3.2012]. Dostupný z WWW: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-11932.html>

Usnesení vlády z 26.1.2009 [online]. 2009, [cit. 2010-01-11]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>

Věcný záměr zákona o finanční pomoci studentům [online]. [cit. 10.3.2012]. Dostupný z WWW: <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf?pid=RACK8NNDC7K8>

Vstup České republiky do EU [online]. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vstup_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_do_EU

Výzkum akademických pracovníků předmětem kritické diskuse [online]. Praha, i-Forum, Univerzita Karlova, 2009. ISSN 1214-5726. [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: <http://www.cuni.cz/IFORUM-8002.html>

Výzkum akademických pracovníků vysokých škol: Závěrečná zpráva [online]. Survey, Consulting & Care [cit.2009-12-20] Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tiskove_zpravy/Vyzkum_akademickych_pracovniku_VS_Zaverecna_zprava.pdf

Výzkumné záměry [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vyzkum/projekty>

WHITE, L. Academic Tenure: It's Historical and Legal Meaning In The United States And Its Relationship To The Compensation of Medical School Faculty Members, *Saint Louis University law Journal* 44:51-80. 2000

WILLIS, P. *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. Ashgate, 1977. ISBN: 978-1-85742-170-5

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1998>

Zákon č. 130/2002 Sb.o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací

Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách [online]. [cit. 2009-11-07]. Dostupný z WWW: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=AZ&SORT=CP&ROK=1990>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Ing. Ladislava Smítková Janků
Obor: Adragogika
Forma studia: Kombinovaná
Název práce: Reforma terciárního sektoru vzdělávání
Rok: 2012
Počet stran textu bez příloh: 63
Celkový počet stran příloh: 0
Počet titulů české literatury a pramenů: 76
Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 37
Počet internetových zdrojů: 74
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jaroslav Kot'a